

Özal ji
mebûsên
HEP'ê re
çi got?

Rûpel 5

Dewlet û kontra li alîkî Xelk û gerîla li aliyê din

Keça delal evîna min/ Çavhêşin û şêrîna min/ Çi bi hevî ne ew çavên te/ Kûr disojin birîna min

Li Kurdistanê hefteyeke germ derbas bû. TC weke her car bi metodên xwe yên hovane êrîşî Kurdan kir, gund û çiya bombebaran kir û mirovên demokrat û welatparêz kirin hedefa hizb-î kontra.

Li dijî hemû politikayên îmhakîrinê hêza gel û êrîşên gerîla xurt dibin. Ref ji hev kişî dibin. Gel û gerîla dibin yek kulm û ji dijminê xwîn-mij heyfa sedsalan hiltînin.

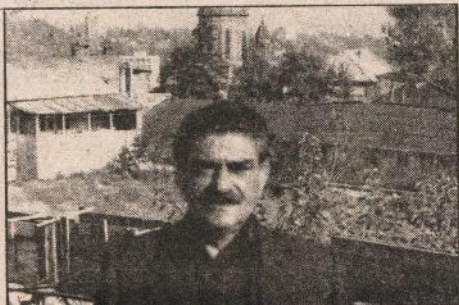
Rûpel 8-9

- ✓ Rûpel 4: Ji bo Özgür Gündemê Yaşar Kaya
- ✓ Rûpel 7: Dewlet û mirov Musa Anter
- ✓ Rûpel 10: Çima sewiya ronakbîrên Kurd wiha nizm e? Amed Tîgrîs
- ✓ Rûpel 6: Mêrxasiya medenî Bavê Nazê
- ✓ Rûpel 13: Bi kurê alîkarî Şêx Seîd Cemîlê Seyda re hevpeyvîn
- ✓ Rûpel 4: Gelê Iraqê di şanoya Sedam û Bush de dinale! Gavan Koçer
- ✓ Rûpel 5: Fatoş Güney Tempo tekzîb kir
- ✓ Rûpel 11: Mureceeta Weqfa Çanda Kurdî qebûl nebû!
- ✓ Rûpel 9: Av a Kurdan govend a dagirkeran

Dengbêjên
hêla
Serhedê

Rûpel 11

Ordîxanê
Kaşaxî

Rûpel 13

Girarfiroşên
Kurd

Rûpel 6

Hêza Çakûç û Tirkiye

Bi bombebaranên Amerîka yê li ser Iraqê re, li Tirkiyê der barê Hêza Çakûç de, guftûgoyên nû dest pê kirin. Weke tê zanîn, ji bilî balefirên ku ji 'Incirlik'ê radibin û Bexdayê bombe dikin, Hêza Çakûç jî, raste rast di nav şer de cihê xwe girt. Li gor agahiyan heta niha 3 balefirên Iraqê, ji alî balefirên Hêza Çakûç ve hatine daxistin. Gelek jî wargehên leşkerî yên Iraqê, bi bombeyên Hêza Çakûç hatine rûxandin.

'Îşkence zêde dibe'

Li gor Raporê Mafên Mirovan (1992) ku ji aliyê Wezareta Karên Derve ya Dewletên Yekbûyî yên Amerîka ve hate weşandin tê diyar kirin ku, li Tirkiye ji bo rakirina îşkenceyê tu reformên îdarî nehatine çêkirin û îşkence herwiha bi zêdeahi didome.

Li gorî çavdêrên (gözlemci) bêteref, rojnamevan û komeleyên mafên mirovan dibêjin ku li Tirkîye di "windabûna insanî" de, di cinayetên 'fâilî meçhûl' de tiliya dewletê heye. Di raporê de tê gotin ku, ev cinayetên 'fâilî meçhûl' li bakurê Kurdistanê roj bi roj zêde dibin.

Rapor diyar dike ku, li Tirkiyê îhlalkirina mafên mirovan, îşkence, sûcên siyasî, windabûna mirovan, pesta (pêkutî) hêzên ewlekariya dewletê, xirabiyên wan, qedexekirina civîn û bi serbestî xebardana insanî, didome. CMUK jî van pirsgerêkan re nebûye çare ji ber ku, CMUK di nava xwe de, ji tevahî û wekhevîyê dûr e, bêkêr e.

Sergêjahiya CMUK'ê

Dadgeha Qanûnê Bingeîn mureceeta Dadgeha Ceza ya Sulh a Kirşîrê, ji bo îptalkirina xala 31/1'an Qanûnê Usûlî yê Muhakemkirina Cezayî (CMUK) serî li Dadgeha Qanûnê Bingeîn (Anayasa Mahkemesi) dabû. Dadgeh, ji ber ku xala 31/1'an li dijî prensîba wekhevîyê ya Dadgeha Qanûnê Bingeîn e û serlêdanê kiribû.

Li gor vê xalê, sûcên ku bikevin nav sinorên Dadgehên Ewlekariya Dewletê (DGM), ji vî qanûnî nikarin feyde bibînin.

Sedema redkirina serlêdanê bi qal-deyê ku eger qanûn bikeve nav sinorên çespînên dadgehan, dadgeh dikarin ji bo îptalkirina xalê serî li Dadgeha Qanûnê Bingeîn bixin hate girêdan.

Aşîte 53 can bir

Li gundê Ozengeli yê Baybûrtê 53 cendek ji binê aşîte hatin derxistin. 21 kes jî bi birîndarî ji aşîte hatin fi-litandin û 3 kes jî hin winda ne û tu hay û agah ji wan nîn e.

Di 18.1.1993'an de aşîteke mezin, saet li derdora 07.10 an bi ser gund ve hatibû. Piştî bûyerê 9 saet bi şûn ve, alîkarî gihyabû gund. Di vê bobleta (felaket) hanê de kesên ku dibin aşîte de mane û mirine, pîrriya wan pîr, kal û zarok in. 75 mal di binê aşîte û şepçeyê de mane. Tê daxuyan ku 2 hezar pez û dewarên gund jî di vê bûyerê de telef bûne.

Özal jî mebûsên HEP'ê re çî got?

Özal: "Binêrin di programa Qanal 6 de Yaşar Kaya çawa peyivî, her tişt got, bê sinor nêrinên xwe anîn ziman."

Navenda Nûçeyan- Mebûsên HEP'ê yên ku beşdarî resepsiyona sala nû ya dawîn bûn gili û gazine xwe ji Serokkomarê Tirkiyê Turgut Özal kirin û ji nû ve vegera wî ya siyasetê jê xwestin.

Di resepsiyona sala nû ya ku li Koşka Çankayayê di 18.1.1993'an de çêbû pênc mebûsên HEP'ê Orhan Doğan, Sirri Sakik, Zübeyir Aydar, Selim Sadak û Remzî Kartal jî beşdar bûn. Mebûsên HEP'ê sohbetekê li ser çespînên hikûmeta koalîsyonê, çespînên rêveberiya dirêj bi Özal re kirin. Mijara sohbetê taybetî, çetevaniya gundan û nêrina dewletê ya pirsgerêka Kurdî bû.

Mebûsên HEP'ê ji bo çareserkirina gelş û pirsgerêka Kurdî, îdeolojiya fermî (resmî) ya dewletê û sekinandina şerê di navbera PKK'ê û dewletê ji Özal xwestin. Û dan xuyan ku ev gelş û gelemşê bi zora leşkerî çareser nabe, tek çare diyalog û aşti ye.

Mebûsê, HEP'ê Sirri Sakik jî Özal re wiha got: "Ji we pê ve kes nikare tabûyan hilweşîne, çespînên rêveberiya taybetî û parêzvanîya (çetevaniya) gundan we anî, lê hûn jî li çewtiyên xwe werqilîn, êdî rexneyên xwe ji wan re tinin. Vegerin siyasetê û van gelş û pirsgerêkan hel bikin."

Orhan Doğan jî ev gili û gazine xwe ji Özal kir: "Ku riyên demokratîk bêne girtin tiştên ku em bikin ji namîne. Divê ev talûke bê dîtin. Divê rê neyê dayin ku şerek di navbera gelê Kurd û Tirk de bê jiyîn, bila rê li ber bê girtin ku Tirkiyê mîna Bosna-Hersekê nebe."

Mebûsên HEP'ê li ser hêza PKK'ê jî rawestiyên û artêşbûna PKK'ê bi bîra Özal xistin ku êdî ew bi gotina dewletê ya fermî, ne "çete" û "eşqiya" ne.

Li ser van gazin û daxwaziyan HEP'vanan, Özal jî li ser rewşa raya giştî ya gelê Tirk rawestiya û nêrinên wan ên derbarên guherînê de, da xuyan.

Özal, "Her tişt bi demê re diguhere, deh sal berê dema ku min qanûnekî der barê pereyê Tirk de derxist, her kes rexneyên xwe ji min re anîn û êrişî min kirin. Lê îro herkes heq dide min. Raya giştî bi salan hatiye şekilkirin, di binê tesîrê de mane."

Divê her tişt bi lezgînî çênebe, bi demê re hertişt diguhere. Binêrin di programa Bizim Koltuk (Kursiyê Me) ya Qanala 6. de Yaşar Kaya çawa peyivî her tişt got, bê sinor û asteng nêrinên xwe anî ziman."

Özal piştî vegera xwe ya ji Amerîka, da xuyan ku dixwaze bi wan re dîsa hevdiştînekê çêbike.

Fatoş Güney Tempo tekzîb kir

Navenda Nûçeyan- Fatoş Güney di 21'ê Çileya 1993 yan de li Stenbolê ji bo çapemeniyê civînekê çêkir û daxuyaniyek belav kir. Güney di daxuyaniya xwe de li ser îdiayên kovara Tempo û rojnameya Hürriyet sekinî. Tempo û Hürriyet di hejmara 13'yê Çileya 1993 yan de li

ser navê Serokê PKK'ê Abdullah Öcalan hin îdia rêz kirin. Li gor van îdiayan Fatoş Güney bi serokê Enstîtuya Kurdî ya Parisê Kendal Nezan re di tîkiliyêke taybetî de bûye û Yılmaz Güney jî, ji vê qehrê miriye.

Li gor lêkolîn û agahiyan Kurd-Ha Serokê Giştî yê

PKK'ê A. Öcalan ev îdia tekzîb kir û tiştêki wiha negotiye. Li ser daxwaza Kurd-Ha, çavkaniyên PKK'ê, kasetên vîdyo û materyalên hevpeyivîna Yalçın Küçük û Serok Öcalan dan ajansa Kurd-Ha. Kurd-Ha li ser van materyalan xebitî û wan ji hev veqetand. Rastî derket holê ku ev mijûlî ne ji aliyê Öcalan ve hatiye kirin. Ev îdia ji aliyê Yalçın Küçük ve hatiye kirin.

Li aliyekî din jî ev rojname û kovar îdia dikin ku Fatoş Güney bi perên ku di Weqfa Yılmaz Güney de hatine civandin li Parisê xaniyekî kiriyê û tê de dijî.

Li ser van îdiayan Fatoş Güney di daxuyaniya xwe ya ji bo çapemeniyê de diyar dike ku "Weqfa Piştigiriya Yılmaz Güney di 11, 12, 13 Cotmeha 1991 an de, li sê bajarên Almanya şevên piştigiriyê li dar xistiye. Û ev perên ku di van şevan de hatine civandin. 40.000 markê

ku ji ber mesrefan mayî bi destê vê dernekê bi xwe teslimî hesabê Weqfa Güney bûye.

"Ji bo avakirina "Weqfa Yılmaz Güney a Çand û Hunermendî" 300 milyon TL lazim bû. Ev 40.000 mark têra vê nedikir. Perên ku kêr mabûn min bi xebata xwe ya şexsî kar kir û hin jî bi alîkariyan hat temamkirin û di vî hesabî de hat blokekirin. Bi vî awayî jî weqfa me damezirî. Min xaniyê xwe yê li Parisê di Adara 1990 an de piştî wefata bavê xwe bi para xwe ji mîrasa bavê xwe kirî. Yanî bi 20 meh beriya van şevên alîkarî û piştigiriya weqfê ve."

Wekî din jî li ser navê Komela Dostên Yılmaz Güney, Binali Akpınar û Komeleya Weqfa Piştigiriya Yılmaz Güney jî, piştigiriya daxuyaniya Fatoş Güney kirin û xeberên Tempo û Hürriyet bi daxuyaniyan xwe tekzîb kirin.

Fatoş Güney

Girarfiroşên Kurd li Stenbolê li ser rewşa xwe axivîn:

'Zabita dibin sebebê nanên me'

Firoşkarên seyar ji bo ku zikê xwe têr bikin girarê difiroşin. Lê tirs za-bitayên belediyê tim li ser wan e.

Firoşkarên seyar ji bo ku zikê xwe têr bikin girarê difiroşin. Lê tirs za-bitayên belediyê tim li ser wan e. Ji ber li ku derê wan bibînin erebeyên wan ji wan distînin, heqaretê li wan dikin, li wan dixin...

Me jî xwest ku em we bi rewşa wan a belengaz agahdar bikin.

Navê te çi ye û tu ji kîjan bajarî yî?

-Navê min Huseyn e. Ez ji Mêrdînê, ji navçeya Midyadê me.

Tu çi karî dikî?

-Ez girara birinc (pilav) difiroşim.

Karê we çawa ye, îdara we pê dibe?

-Karê me baş e. Lê za-bitayên belediyê dev ji me bernadin. Roja me, yên ku erebeyên wan ne kirê bin baş e. Lê gelek hevalên me hene ku bi yewmiye dixebitin. Roja wan li derdora 50-75 hezarî ye.

We qala za-bitayên belediyê kir, weke çi zordestiyê li we dikin?

-Ev salek e ku ez li Stenbolê me û ev ereboka min a çaran e ku ji min distînin. Hema roja ku fersend bikeve destê wan, tîstê û erebeyên me dibin depoyeke li hêla Edirnekapi. Ere-

bokên firoşkarên seyar li vê depoyê tîstê şikandin û dibin sebebê nanê me.

Hûn li ber vê zordestiya za-bitayan li ber xwe nadin?

Em çawa li ber xwe nadin. Dema ku hatin ereboka min a dawî bibin, ez li hember wan rabûm. Xwestin ku li min din û me li hev da: Min serê duduyan şikand, wan jî dev û rûyê min xermişandin û kirin birîn. Hê teze ev birîn baş bûne.

Qet xûgiyê (xeracê) ji we naswazin?

-Heta niha za-bitayê Fatîhê hevalên me bi xûgiyê (xeracê) ve girê dane. Heftiyê 30 hezaran ji her hevalî distînin. Carna jî tîstê, tûp an jî tîstê din dibin, lê car din bi paş ve bînin. Lê za-bitayên belediya mezin, qet li tu tîstî nanêrin, hema radihêjin erebokên me û dibin. Dişewitînin, dişkênin.

Hûn hemû firoşkarên seyar li cem hev in, hûn nikarin gotina xwe bikin yek û li hember za-bitayan derkevin?

-Heval! Mirov nikare bi her mirovî re xeber bide. Her cure mirov li vir hene. Carna hevalên me tîstê û em di nav xwe de xeber didin. Êvarê jî polîs tîstê û tîstê ku me bi roj xeber daye, ji me re dibêjin. Hinek

caş di nav me de hene ku sed carî ji dijmin xerabtir in. Ji ber vê yekê jî, em nikarin bibin yek.

Polîs ji we çi dixwazin?

-Polîs û za-bitayê bi hev re di tîkiliyê de ne. Bî roj za-bitayê li şûna polîsan dinêrin, bi şev jî, polîs ji dêla za-bitayan digerin û tîstê bi ser me ve. Gelek xerabî bi me dikin. Weke ku dibêjin, em çi xerabî bi Kurdan bikin kar e.

Hûn rojnameya Welat dixwînin?

-Li ser kar, bi rastî em bi dizî dixwînin. Lê li malên xwe bi rehetî em didin destê xwe û dixwînin.

Li ser kar çi astengî çêdibin, ji bo xwendina we?

-Dema ku em li ser karê xwe dixwînin, Tirk me dibînin û ji me direvin. Dijminatîyeke eşkere li hember me tê meşandin. Ji ber vê dijminatîyê min dev ji xwendinê berda. Li dibistanê (mektebê) jî, dema xwendevanên Tirk çav bi me diketin, weke ku me bavê wan kuştibe, ji me direvyan. Min lîseyê qedand û unîversîteyê jî kar kir, lê ez neçûmê. Gelek hevalên min yeko yeko dev ji dibistanan berdidin.

Hevpeyvîn: Salîh Günbat

Heger Kurd bi cidî li pirêza dîroka xwe vegerin, edî ewê bizanibin ku hertim mîrxasiya medenî ji wan kêr bû. Gelo mîrxasiya medenî çi ye?

Berî her tiştî, parastina mirov ji navê neteweya wî ye. Ew gelê ji ber navê xwe şer dike yan jî ditirse xwe, bi navê neteweya xwe bide nasîn, bi taybetî ev rengê mîrxasiyê jê kêr e. Bi xwe gelê Kurd, di gelek qonaxan de, xwe di berê û olîtiyê de daye kuştin, lê belê ji bo parastina mafên xwe yên neteweyî, xwe daye paş û heya pirrî caran xwe ji navê xwe berî kiriye. Ne dû re ji ber vê yekê mafê mîletê me di nav de çû û windayî ma...

Û warekî din. Tiştêkî seyr e, ew mirovê Kurd ku bi hema li xwe çavên kesên neteweyên din dadigire, hema ku bi zimanê leşkerî pê re tê axaftin, di cihê cih de, ji desthilatîyê dikeve û xwe wîndayî dike. Bi xwe dibe ji ber vê yekê, heya roja îro, mirovekî Kurd pêla li dayîra nîfûsê, navê neteweyê din lê dibe, nerazîbûna xwe nade xuya kirin. Ew

Mêrxasiya medenî

BAVÊ NAZÊ

vê neheqiyê protesto nake, fena ku tiştêkî herî normal e radihije wê paseporta ku navê neteweya wî tê de wîndayî ye. Ew, ji xwe napirse, gelo çima ew vê bêrûmetiya han a mezin qebûl dike? Belê ev tirsonekîtiyê ye. Di vî warî de Kurd bizdonek in, tevî ku navên wan li dinyayê bi egîdî û mîrxasî belav bûye. Helbet ev tirsonekîtiya han tenê ya Kurda ye û ev jî, ji ber nemîrxasiya medenî ya gelê me hatiye. Bi gotîneke din ev tirsonekîtiyê ji ber xwenenasiyê ye. Herçî xwenasî, ew jî, ji zanatiyê dertê. Zanatiyê jî, bi danûstandina bi medeniyetê re ye. Bi xwe nexweşiya civaka Kurdî ev e.

Tiştêkî eşkere ye, civaka xwenas, ew civaka ku heyîna nêrînen rengî-rengî qebûl dike. Bi xwe di heyamê barê

de, civaka Kurdî pirrêl bû. Di dema me de, dibe ew pirr partî be. Heger di qonaxên kevin de eşîrên Kurdan şerê hev dikirin û hevdu talan dikirin, lê belê roja îro nabe ku partiyên wan sînorê hişmeta hev derbas bikin. Çilo her hêzek heyîna xwe di civakê de diparêze, pêwîst e ew vî mafî jî bide hêzên hemberî xwe. Û civaka ku hêzên wê yên cur be cur, bi rengêkî aşî, berberî û qayîşê bi hev re dikîşînin, civakeke pêşketî ye û di pelpelûkên medeniyetê tê de bilind in. Herçî mîrxasiya di vî warî de, mîrxasiyêke bi taybetî ye. Gerrek navê mîrxasiya jixwe lê bibe.

Lê Kurd, li bajaran tu carî ji mîrxasiya xwe ne ewle bûn. Ew ne tenê hez ji bajaran nakin, her wiha jî ew jê ditirsîn.

Ji ber vê yekê, wan di hundirê sedsalekê tenê, formek ji formên xebatê dizanîn; ew jî şerê çekdarî yê li serên çîyan bû. Kurdan nedizanîyê serhildana li sikakên bajaran rakin. Bi gotîneke din wan şerê aborî û medenî li hemberî dijmin bi kar nedanîn. Şerê medenî ew bû, gerek Kurdan li dibistan û dayîrên hikûmetê bi gotina em Kurd in û tenê emê bi zimanê xwe bipeyivin û bixwînin. Ew, ji gotina hemberî dijmin ditirsyan lê bi tîvinga xwe li serê çîya dikarîbû li hemberî tabûreke leşkeran raweste...

Ji ber tirsê ji medeniyetê, Kurdan qadên xebatê li xwe teng dikirin. Wan xwe dixist rewşeke wiha ku ew dûrî çavên gelên cihanê diketin. Ma ne belû bû, pêla dijmin

em dipelixandin, kes bi trajediya me nedihesiyay?

Belê belû bû, lê kêm mîrxasiya medenî, riyên din li ber me digirtin.

Dibêjin, heger ew kesên ku li serên çîyan şehîd ketin, li sikakên bajaran bihatina kuştin, dê Kurdan ji mîj ve hin mafên xwe dê bi destên xwe bixistina.

Û tiştêkî din. Gelo çima Kurd hertim axa Kurdistanê dikin qada şer?

Ew çima vê yekê dikin, tevî ku xweş pê dizanîn ku dijmin bê wijdan e û rîya rehmetê naçe dilê wî? Sal naçe ew zarokên me nakujin, daristanên me naşewitînin û gundên me wêran nakin. Ma çima em bajarên wan ji xwe re nakin qada şer?

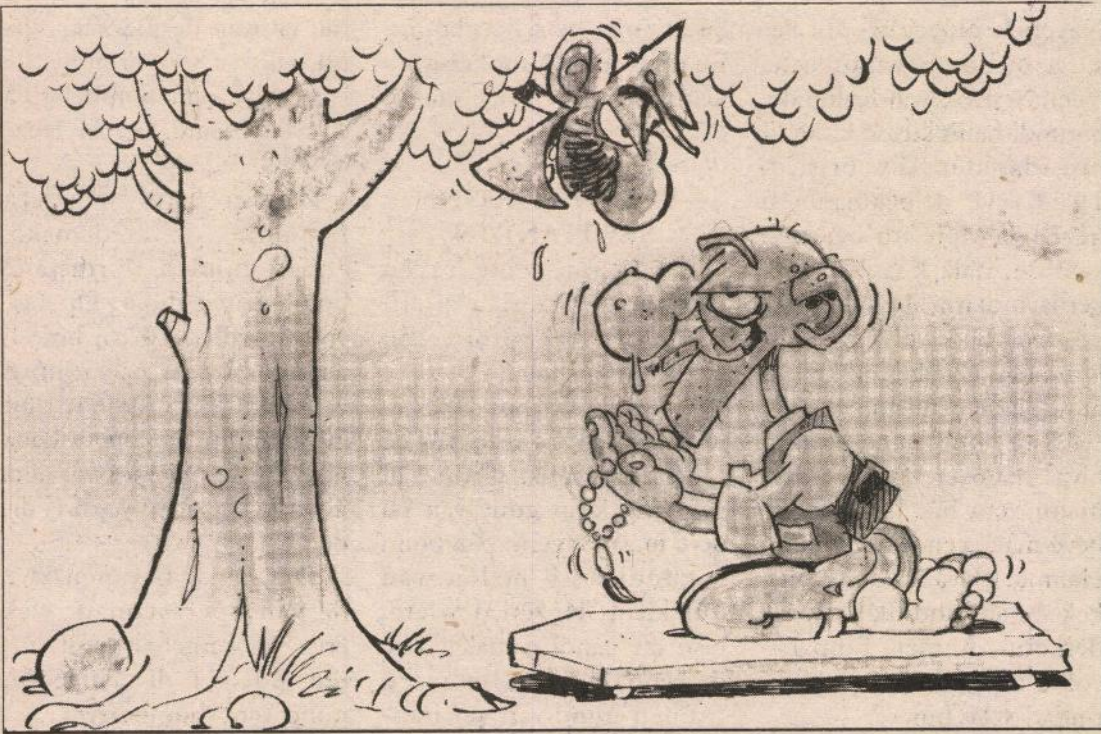
Bersiva van pirsan babetekî din e û rê li ber nêrînen din vedike. Bi xwe cewherê mîrxasiya medenî ev e ku mirov, çilo sînga xwe li ber nêrînen ne li gora dilê xwe vedike û dibihîze, wilo jî gerek ew li ser rûpelên rojname û kovaran, rê bide qelemên din... (Mosko)

Nepîk

Karmê dar dar ra o.

Vatê Vêrînan Kirdan

Xal Tahir

Vakûrê Kurdistanî di de-wandê hetê corî ra yew merdim beno, namê jê Xal Tahir beno. Xal Tahir teqrîben şeştî (60) ser e be no. Xortanêda jê (yey) ra bigî heta şeştî sereyda jê, ne nimaj û ne zî roje girot bi. Yanî weciabanê dîni nîyano ca.

Rojana rojê aşm da Hezîrano, hêşinayî ya wesarî cay xwi omnanî rê verda bi. Dar û ber o fêkiyên berate detewto, tiwê tiwêran hêdîna weriyenê. Kelkele miyandê hila, qijan (gede, domanî), camêrdanê qertan xwi anto bexçan miyan, bindê siyandê daran dê fêkiyan dê honikan di betiliyayîşê yabanî xwi ser a vistênê, semedê hilda şanî arisiyaynê.

Xal Tahir û çend eqerebê xwi keye rast-daşt ra terîqnenê (sohbet kenê)

Eqrebê Xal Tahiri, Xal Tahiri ra vanê:

Xal Tahir emrê to biyo şeştiy. To hetanî enkay ne nimaj, ne zî roje giroto. To gunewo, ena dinya veng, çewrî rê nêmanena. Kê gerê tikêkê semedê axreta xwi zî bixebitiyê. Cehnem û Cenet esto. Çi ya ki ma

rê fayde jê bibo desmaj û nimaj o. Ma zanê ti yew însanê do zaf başî, to kerg da yewrî ra kiş nêvato, zîrarê to çikesî nêresa wo. Eger ti tikêkê zi axret rê xizmet bikê se, semedê to go zaf rind bo.

Welhasil Xal Tahiri îqna kenê, heme têreyda keye ra vejienê raşt vera xwi danê hetê bexçî ra. Ka jîni xwi nizdikê bexçî kerd, Xal Tahir jîni miyana qetiyeno vano:

Eylekênê, şima şorê bexçî miyan, ez zî şona dere di taretê xwi gena û desmaj gena şima dim a yena. Merdimê Xal Tahiri bexçî miyan resay, jîna yewê şono dor de tiwêrî ser. Xal Tahir desmaj girotiş ra ki agêra. Eqrebandê xwi ser di agêra va:

Şima roşê. Ez bindê tiwêr di nimaj kena û b'adîna yena ma teraqa xwi demnenê (devam kenê). Xal Tahir şona bindê tiwêrî tahta nimajî ver di sewlanê xwi ling ra vejeno, şono tahtî ser dest bide keno ki nimaj biko.

Senî ki qamet keno vano:

—Ya rebbî ez enê çer rikiyatê nimajê taştarî semedê

to kena, ti qebûl bikê.

Awo ki tiwêr ser o yo vano:

—Ez qebûl nêkena! Xal Tahir, xwi pîze di vano:

—Halla—halla, qay mi xelet desmaj giroto, Şono rana desmajê xwi teze keno û rana tewa agêreno. Yeno tahta nimajî ser, rana qamet keno vano:

—Ya Rebbî ez enê çer rikiyatê nimajê taştarî semedê to kena, ti qebûl bikê. Awo ki tiwêrî ser o yo rana vano:

Ez qebûl nêkena! Xal Tahir rana xwi pîze di vano

—Halla—halla, qay gunê mi pîso. Şono dere di xuslê xwi vejeno, ganê xwi pak keno, rana tahta nimajî ser qamet keno vano:

—Ya Rebbî ez enê çer rikiyatê nimajê taştarî semedê to kena, ti qebûl bikê. Awo ki tiwêrî ser o yo vano:

Ez qebûl nêkena! Ena ray Xal Tahir hêrs beno û dadano sewlandê xwi vano.

—Ez qebûl nêkenê qe zî ra meki. Mi xwi ra nêkerdênê eylekan zorakî mi kerdiş da.

Mihem Himbelij

TÎR

Musa Anter

Dewlet û mirov

Di ilmê însanetiye de, dewlet û mirov wek hev in. Ma ji xwe dewlet ne hikûma mirovan e. Di hiqûqê de jî dewletê şexsek qebûl dikir lê, dibên hukmê şexsî. Yanî dewlet wek merekî tê hesêb. De îcar dewlet hîn bi qerare dibe wek însanekî. Heyata însên çawa ye, pêşî zarok e dû re dibe xort, dibe zilam, dibe kal û dû re dimire. Dewlet jî wiha ye. Eynî di vê riyê de dere û taliya dewletê jî mirin e. Ku ne wiha be berî niha bi deh hezar salan dewlet çêbûne lê, bi hezaran mirin e. Evên niha ku sax in jî hinek zarok in, hinek xort in, hinek zilam in, hinek kal in û hinek jî li ber mirinê ne. Di ilmê dewletê de yê ku hukmê qenc dane, ez du aliman nas dikim; yek jê Yewnanê qedîm Aristo ye û yek jî, alimê îslamê yê namûdar bi eslê xwe Tûisî ye İbnî Haldûn e. Ê-ku van meselan meraq bike min divê kitêba **Aristo ya Dewletê û Muqedîma İbnî Haldûn** bixwîne. Gelekî nêzikî hev in. Ev tiştên ku min gotin bi xêra wan ez dibêjim. Ez ji wan hîn bûme. De îca divê mirov jî hebekî bi çavên zaneyî li wan û dewletên dora xwe binêre û qerarekê bide. Vê demê gelek dewletên zarok çêbûn û hinek jî kirî çêbibin. Ê ku kirî çêbibin wek Kurdistan. Lê yên ku hatine ber mirinê jî hene wek dewleta me ya niha, gerçî min navê dewleta me bi-hure lê ez dinêrim hin bi hin bi alî mirinê ve dere. Serekê xwe dişîne Amerika rihet dike, lê li rihetî û saxiya dewleta xwe nanêre. Çima ez wiha dibêjim? De ka ez ji we re

Dewleta ku nû çêdibe bi şûr û zorê çêdibe yanî eskerî ye. Kes bi selewat û tizbiyan nikare dewletekê çêke. Lê dewleta ku bi şûr hate çêkirin nikare pîr dom bike. Navê wê lê ye, eskerî ye. Eskerî seneetê kuştinî, zorê û yesaxê ye. Lê miletek nikare tim di bin vî barî de be. Êdî milletên bi aqil piştî midetekê, dewleta xwe ji destên esker derdixin di-kin sivil, yanî medenî.

bêjim çî? Dewleta ku nû çêdibe bi şûr û zorê çêdibe yanî eskerî ye. Kes bi selewat û tizbiyan nikare dewletekê çêke. Lê dewleta ku bi şûr hate çêkirin nikare pîr dom bike. Navê wê lê ye, eskerî ye. Eskerî seneetê kuştinî, zorê û yesaxê ye. Lê miletek nikare tim di bin vî barî de be. Êdî milletên bi aqil piştî midetekê, dewleta xwe ji destên esker derdixin di-kin sivil, yanî medenî. Lê ez dinêrim, Tirkên me guh nadin vê qaideyê. Ew dibê qey heta serî emê bi şûr û kuştin û lîxistinê dewleta xwe pê bînin. Ji xwe ji ber vê xeletiya wan, îro di beyreqa reîsêcumhûrê me de 16 stêrk hene. Dibên her stêrkek di tarîxê de dewleteke Tirkan e û hîn jî vê xeletiyê qebûl nakin, miraniyê qebûl dikin. Ama îro ku Fransa, Îngîlîz û Alman stêrka li beyreqa reîsêcumhûrê xwe bixin stêrkek tenê ye. 16 carî dewleta xwe xera nekirine û ji nû ve wek a berê xelet çênekirine.

Di ilmê dewletan de dibên pêşî dewleta ku nû çêdibe bi qewet e, eskerê wê tîra wê heye. Ku gelekî ma milletê wê li ber radibe, hin bi hin eskeriya wê zeyîf dibe êdî ew dewleta eskerî jî dewletên xerîb qewetên dixwazin ku zordestiya xwe hin jî li milletê xwe bikin. Ez çiqasî dinêrim dewleta me ketiye vî halî. Hûn dinêrin çî derdekî me heye em ji dewletên dora xwe wek Amerika û Ewropîyan hewarê dixwazin. Ordiya me digot: "Em karin dinyayê xera bikin." Başwekilê me Süleyman Demirel digot ku: "Lazim bibe ezê quba ezmên daxim erdê." Lê îro ez dinêrim ber bêvila wan de tiştê ku tê serê Tirkên Azerbeycanê û Nahçîwanê ne ordû û ne Süleyman Demirel nikarin bê vit. Ez fêm dikim ku ew zirtên wan ji bo Kurdistanê bûn. Süleyman bi devê xwe dibêje em nikarin bi Ermeniyên, dinya li piştta wan e. Tê xuyakirin ku Süleyman li gora hesabê xwe zane ku dinya ne li piştta Kurdistan e. Ji vî hawî wek dikê eloelo xwe li me gîş dikir.

Ê he Süleyman tu kirî bimire û em kirî nû çêbibin. Dinya ne li piştta me jî be ji ber ku em biheq in Xwedê hevalê me ye û em besî xwe ne. Gerek tu vê qenc fêm bikî.

23.5.1992

Dewlet û kontra li alîkî

Êdî rengê be-yanên dew-letê xwe eş-kere dîkin. Her çiqas di daxuyanîyên xwe de dîgotin: "Em gel û PKK'ê wek-hev nabînin" jî, îro kirinên wan ên li we-lat her tiştî eşkere dîke. Ji bo wan Kurd Kurd e. Pêwistî bi a-sîmîlekirin û ji holê rakirina gelê Kurd dibînin. Gund û bajar valakirin, wêran-kirin, şewitandin, bombekirin û koçberkirin polîtîkaya wan a hovane derdixê holê. Ji bo wan êdî tu ferq di na-va gelê Kurd û gerîla de nîn e.

Navenda Nûçeyan- Li Pasûrê, bi bombebarankirina balefir û firokeyên Kobra de, 5 gundî hatin kuştin, 3 kes jî birîndar bûn. Ew êrîş, di 13'ê Çileyê de pêk hatibû û hêzên dewletê, di beyanên xwe de, qala kuştina 150 gerîlayî dikirin. Lê di dawiyê de, diyar bû ku êrîş raste rast li gundên çiya hatine kirin û gundî hatine kuştin.

Di vê bomberanê de, avahiya malbata Îşiyok bi temamî xera bû. Ji bin xerabeyê malê, cendekên Hamît, Halîme, Hava Zaîde û zarokê 2 salî Abdullah Îşiyok derketin. Ahmet, Edîp Îşiyok û İzzet Turhan jî, bi birîndarî xelas bûn.

ŞIVANEK HATE KUŞTIN

Ji eşîra Berîtanê, şivanekî 17 salî, ji alî leşkerê Tirk ve hate kuştin. Serokê Eşîra Berîtanê Alî Yazıcı li ser vê bûyerê wiha got: "Ji eşîra Berîtanê 50 malbat, vê zivistanê konên xwe, li dorhêla Devegeçidî danîn.

Şivanê me, bê sebeb kuştin. Ev cînayet e. Demokrasiya li vî welatî dereweke mezin e."

2 GUND HATIN ŞEWITANDIN

Li Sasonê, mezrayên Horsal û Gomika ji alî hêzên dewletê ve bi çekên lavî hatin şewitandin.

Hêzên leşkerî, di 17'ê Çileyê de, dora mezrayên Horsal û Gomika girtin. Dû re, bang kirin gundiyan ku dê li malan lêgerin pêk binin û gundiyan ji malên wan dûr kirin. Hêzên dewletê, piştî ku gundî ji malên xwe derketin, bi çekên lavî mal û titûnên gundiyan şewitandin. Li Horselê 8, li Gomika 8 mal bi vî awayî hatin şewitandin.

ÇIYAYEN CÛDÎ Û GABAR BOMBEKIRIN

Çiyayên Cûdî û Gabarê, 3 roj li ser hev, bi balefir û firokeyên leşkerî hatin bombekirin. Di vê bombebaranê de, hin gundên di qûntara

van çiyayan de jî xesarê dîtin.

Li aliyê din, bombekirina çiyayên Pasûrê, ber bi Hezro yê ve vedikişê.

Di bin navê "Tevgera Hundirin" de, ev demeke, çiya û gundên Kurdistanê bombebaran dibin. Operasyonêke wiha, 10 roj berê li Pasûrê jî dest pê kiribû û 5-6 gundên çiya hatibûn hilweşandin. Ev operasyona han pêşî ber bi Licê ve, niha jî ber bi Hezroyê ve dirêj dibê.

Dewlet di beyanên xwe de van operasyonan, wek êrîşî ser wargehên gerîla nîşan dide. Lê di rastiyê de, gund tene bombekirin. Armanç, valakirina gundan e.

Gerîlayên li herême derbarê vê operasyonê de, vê beyanê dan: "Balefirên şer ên dewleta Tirk, li herêmeke fireh bombe dibarînin. Li çiya nêzikî 2 mîtroya berf heye. Wargehê me, ne li ser erdê ne. Stargehên me hene. Li holkê vekirî wargehên me nîn in. Weke ku îdia dîkin,

Heyeta ÎHD li Ewrûpa

Heyeta Komeleya Mafên Mirovan, li Ewrûpa dest bi çalakîyên xwe kirin û bi rayedarên dewletên Danîmarka, Norwec, Finlandiya û bi rêxistin û partiyên demokratîk re, li hev rûniştin.

1986
İNSAN HAKLARI DERNEĞİ

Di Heyeta Komeleya Mafên Mirovan (KMM) de Serok Akin Bîrdal, Yavuz Bînbay, Yusuf Alataş, Fevzî Veznedaroğlu, Ercan Kanar û Yeşil İşleyen hene.

Heyeta KMM'ê, ji bo rawestandina şerê di navbera hêzên PKK û dewleta Tirk de, bi rêxistinên mîna Helsînkî Watch, Amesty Înternasyonal, Komeleyên Aştiyê, Federesayona Komeleyên mafên mirovan re peyivîn.

Van dewlet û rêxistinên demokratîk jî piştî li hevrûniştinan, alîkariya xwe diyar kirin. Her wiha Serokê Helsînkî Watch li Danîmarka Erik Siesby, Seroka Parlemantoya Finlandiya ya duduyan Saara-Maria Paakinen jî, destekdayina ji bo rawestandina şerê di nav hêzên PKK'ê û dewleta Tirk de, dan diyarkirin û berdewambûna xebat û çalakîyên xwe jî beyan kirin.

Özgür Gündem Xelata Rûmetê stand

Komeleya Rojnamevanên Hemdem (ÇGD) Xelata Rûmetiyê ya sala 1992'an dan rojnameya Özgür Gündemê. Dîsa Komele, di şaxê hevpeyvinê de rojnamevanê Özgür Gündemê Cevat Korkmaz layiqî xelatê dît.

Wekî tê zanîn Özgür Gündem jî ber êrîş û pesta li ser xwe di 15.1.1993'an de navber dabû weşana xwe.

Serokê ÇGD (Komeleya rojnamevanên Hemdem) Mustafa Ekmekçi li ser Gündemê wiha peyivî: "rojnameya Özgür Gündem, li welatê ku dibêjin lê demokrasî û serbestiya çapemenî heye mecbûr ma ku navber bide weşana xwe, ji ber êrîş û pêkutiyên ku lê dibûn."

TRT û demokrasiya Tirkiyê

Radyo û televîzyona Tirkî TRT, roportaja ku Yalçın Küçük bi Abdullah Öcalan re kiribû, li gor armancên dewletê û bi hin guherînan ve weşand. TRT flimên vê roportajê jî polîs girtibû. Weke tê zanîn, Yalçın Küçük di vegeerê de, li balefirgehê hatibû girtin û 2 rojan di bin çav de mabû. Polîs dest danibûn ser band û flimên Yalçın Küçük û der mafê wî de, dawê vekiribûn.

Spîkerê programa ku vê roportajê weşand Ertürk Yöndem, bi MIT'ê re di têkiliyê de ye û di hemû programên xwe de, îdeolojiya fermî diparêze û li gor bernameya şerê psikolojîk bûyeran berevajî dîke û diweşîne.

Evûqatên Yalçın Küçük, ji bo ev program neyê weşandin, li hemû saziyên dewletê û li TRT'ê mureccetan pêk anîn, lê serfiraz nebûn. Program li dijî vîn (îrade) a xwediyê roportajê hate weşandin. Ev jî hovîtî û nedemokratiya Tirkiyê eşkere dîke û hemû beyanên hebûna demokrasiyê derewîn derdixê.

Ava Kurdan govenda dagirkeran

Serokwezîrê Tirkiyê Süleyman Demirel, ji nû ve berê xwe da Şamê û li ser ava Çemê Feradê û têkoşîna Kurd, bi Hafîz Esad re rûnişt. Daxwazên Tirkiyê ji Sûrî, ji bo rêlibergirtina têkoşîna Kurd alîkarî xwestin bû. Sûrî jî, ji Tirkiyê, ji bo parvekirina ava Feradê daxwaza peymanekê dikir.

Weke her carî, serdana heyeta Tirk, di çapemeniyê de, bi demagojî û derewan hate xemilandin. Tirkiyê, hê jî, riya çareserkirina pîrsa Kurdî li derve digere. Wilo bawer in ku ne ji desteka (!) Sûrî be, dê di rojekê de, vê pîrsigirêkê bi metodên leşkerî hel bikin. Li gorî wan serokatiya PKK'ê li Sûrî ye û hemû desteka xwe ji wê digere.

Li gor rojnameyên Tirk, rêveberiya Sûrî û Hafîz Esad, ji her carî germtir û bi rûmetdayîneke mezin heyeta Tirk qebûl kirin.

Lê piştî ewqas rûniştin û civinan, tu tişt di nav Tirkiyê û Sûrî de nehate îmzekirin. Sûrî, dawxaza xwe yê hergav ji nû ve anî ziman û ji çemê Feradê bêhtir av xwest. Tirkiyê jî, ji hikûmeta Sûrî xwest ku destekê nedin PKK'ê. Sûrî beyan kir ku tu desteka wan ji PKK'ê re nîn e. Tirkiyê jî got, "Ev ava ku em didine we besî we ye û ne hewceyî peymanê ye. Bi vî awayî jî, tu tişt neguherî heta serdaneke din...!"

Hafîz Esad

xelk û gerîla li aliyê din

bombebaran ne li hember me ye. Gundan bombe di-kin. Jixwe armanca wan jî valakirina gundan e.”

Li Motkiya Bilîsê jî, çiya tênc bombebarankirin. Hêzên dewletê ve operasyonê mîna li dij wargehên PKK'ê nişan didin. Lê li gor agahiyên digihên destê me, bombe li gundên herêmê tênc barandin.

ÊRÎŞÊN KONTRAYAN

Li Nisêbînê, di nav 3 rojan de, 5 kes jî alî kontrayan ve hatin kuştin. Roja 18'Çileyê, kontrayan êrîş bire ser Cemal Uçar û Celal Uçar. Ji herdu birayan Celal Uçar li nexweşxaneyê Mêrdînê mir. Cemal Uçar jî bi xedarî, birîndar e. Ev herdu bira li herêmê wek welatparêz dihatin hezkirin, Li gor agahiyên, êrîş jî alî hizb-î kontra ve pêk hatiye.

Di eynî rojê de, meleyê gundê Arnasê, jî alî hizb-î kontrayan ve hate kuştin. Mele Ebdulwehab, berê jî, jî alî hizb-î kontrayan ve gelek

caran hatibû tehdîtkirin.

Li Nisêbînê, kontrayan li taxa Abdulkadir Paşa êrîşêk birin ser malekê. Di vê êrîşê de, Tahîr Tekîn û birayê wî Celal Tekîn kuştin. Ev êrîş jî, jî alî kontrayan ve pêk hat.

Li Farqînê, mirovek, bi navê xwe Mehmet Tokur hate kuştin, ev êrîş jî kîjan hêzî hat, ne kîş e. Rojnameya Özgür Gündemê piştî girtina xwe jî şehîdek da. Belavkarê Wanê Orhan Karaağar (30) roja 19' Çileyê li ser riya mala xwe hate kuştin.

Xwediyê Rojnameya Özgür Gündemê Yaşar Kaya, li ser kuştina Orhan Karaağar ve beyanê da: “Em êdî qala demokrasiyê nakin, yek alternatîfek tenê li ber me û xebatkarên me heye, ew jî mirin e.” Orhan Karaağar, berê jî, jî bo Gündemê belav neke hatibû tehdîd kirin.

Li Diyarbekir 2 xwendavan bi êrîşêkê birîndar bûn. Ji xwendevanan Cevat Canpolatten rakirin nexweşxa-

neyê lê, li wir mir, hevalê wî Ramazan Erdem jî, birîndar e.

ÊRÎŞÊN GERÎLA

Li Mêrdînê, gerîlayên ARGK'ê li dorhêla Masertê (Ömerli) erebeyên leşkerî xistin kemînê. Di vê êrîşê de 5 leşker hatin kuştin, 12 jî birîndar bûn.

Bûyer li nêzî gundê Kafsenar pêk hat.

Li gundên Stewrê Barman û Avîna jî, di nav hêzên dewletê û gerîlayan de, şerek derket. Li gor hin agahiyên herêmê, di vê bûyerê de, gelek leşker hatine kuştin.

Serleşkeriya herêmên 1. û 2. ya PKK'ê Eyaleta Mêrdînê der mafê van bûyeran de, beyanek da. Li gor beyana Serleşkeriya Eyaleta Mêrdînê, di wan bûyeran de 25 leşker hatine kuştin. Beyan wiha diqede: “Dê li herêmê livbaziyên me bidome. Emê hemû qereqolan hilweşînin.”

Wekî din, li Mêrdînê, bombeyek di erebeya posteyê de hate teqandin. Erebe bi temamî îmhâ bû. Kuştî an birîndar nîn in.

Gerîla êvara 18'ê Çileyê bi ser Silopya ve girt û nêzîkî saetekê, avahiyên dewletê bi çekên giran kutan. Di vê êrîşê de, avahiya Emniyetê gelek xesar dît. PKK li ser vê êrîşê beyanek da. Di beyanê de, tê gotin ku gelek avahiyên dewletê hatine rûxandî û 6 kes, jî hêzên dewletê birîndar bûne. Li Midyadê, mînbûseke cerdevanan, jî alî gerîla ve hate gullebarakirin. Di vê gullebaranê de 1 hate kuştin 6 kes jî birîndar bûn. Gerîlayên ARGK'ê li ser vê bûyerê ve beyanê dan. “Ev êrîş bersiva êrîşa wan a ser Suryaniyên welatparêz bû. Me soz dabû gelê xwe ku dê tola wan bê hilanîn Dê şerê me yê li hember wan çeteyên ku xwîna gelê me dirêjin bidome.” Li aliyê din, Suryaniyên ku di êrîşa cerdevanan de birîndar bûbûn wiha gotin. “Ên ku em gullebarankirin hêzên dewletê û cerdevan in. Li vê nexweşxaneyê jî, li me baş nanêrin û tedawiya me na-

Şervano tu jî dizanî
Şkeft û berqef ne jî bo peyayî
Lê jî bo siwariyê bûne para me.

Endamekî HEP'ê hate kuştin

Enadamê rêveberiya HEP'a Batmanê Mehmet Ertan jî alî kontrayan ve hate kuştin. Mehmet Ertan roja 21'ê Çileyê, sibehê saet di 10.30 an de, li ber derê mala xwe hate kuştin. Ji destpêka sala 1993 an û bi vir ve, 7 kes jî li Batmanê, 24 kes jî aliyê kontrayan ve hatin kuştin. 11 kes jî birîndar bûn.

Ji Partiya Keda Gel (HEP) jî, ji roja avabûna wê heta niha 41 kes, çî endam û çî jî rêveber hatine kuştin.

Partiya Keda Gel, di van rojan de, bi îlanên ku dida rojnameyan ve yekê dihanî ziman û navê 40 kesên ku hatine kuştin diweşand. Mehmet Ertan jî, bû yê 41 an ku jî ve partiyê tê kuştin.

Mehmet Ertan (40) zewicandî û bavê 8 zarokan bû.

Bi kuştina Mehmet Ertan re, çêkere bû ku divê gel li xwe û li zarokên xwe xwedî derkeve. Bi tirsê û bêdengiyê tu tişt çareser nabe. Dijmin, bêhtir hov dibe û kî were berê dîkujê.

HEVKOM jî bo Şirnex û Cizîrê kampanya vekir

HEVKOM (Komeleya Malbatên Şehîd û Girtiyên Kurdistanê) jî bo alîkariya gelê Şirnex û Cizîrê kampanyayekê li Finlandiyayê vekir.

Serokê Konfederasyona Parastina Aştiyê li Finlandiya Markku Kangaspuro, da xuyan ku ewê jî beşdarî ve kampanyayê bibin û bi HEVKOM û Komeleya Mafên Mirovan (ÎHD)'ê re çalakiyên xwe bidomînin.

Li Finlandiyayê jî bo xurt û berzkirina kampanyayê dê konser çêbibin û hunermendên Finlandiyayê yê bi navê deng jî beşdar bibin. Nivîskarê şanoyê Helena Makela jî, jî bo kampanyayê konserekê çêbike. Makela cara pêşîn jî bo Vietnamê çalakiyên wiha çekiribû.

HEVKOM dê jî bo alîkarî û piştgiriya gelê Kurd rêxistina Heyva Sor damezirîne.

kin.”

Li Diyarbekir jî, 2 erebeyên polîsan, jî alî gerîla ve hatin gullebarankirin. Di vê bûyerê de, 3 kes birîndar bûn.

Li Diyarbekir, li taxên Ofîs û Seyrantepe piştî ve bûyerê gelek kes hatin girtin û binçavkirin.

Li Sêrtê 9 cerdevan îstîfa kirin. Cerdevan çekên xwe teslîmî qereqolê kirin û wiha gotin: “Bila gelê me efû bike. Tu şofêr me li erebeyên xwe siwar nedikirin. Xew, xwarin û vexwarin li me heram bûbû. Ger wiha bidomiya, em dê ji birçîna bimîrana.”

GERÎLA ÊRÎŞÊN SER HÎZB-Î KONTRAYAN DIDOMÎNE

Li Farqînê, di nav hefteyekê de, 2 kes jî hizb-î kontrayan hatin kuştin. Ji hizb-î kontrayan Osman Güneş, wek serokê ve hêzê dihatê nasîn û di gelek cînyetan de, pêçiya wî hebû. Osman Güneş li ber mala

xwe hate kuştin. Dîsa li Farqînê mamosteyek bi navê Kemal Sert, jî alî gerîla ve hate kuştin. Kemal Sert jî wek kontra dihat nasîn.

Li Qoserê (Kızıltepe), li gundê Tumikê, endamekî hizb-î kontra bi navê xwe Süleyman Duyan hate kuştin. Li navenda Qoserê jî, endamekî hizb-î kontra hate kuştin, lê navê wî ne kîş e.

Li aliyê din, 2 cerdevan jî alî gerîla ve, jî Batmanê hatin revandin. Ji cerdevanan M. Emîn Karabulut hate berdan. Gerîlayan cerdevanên din Selahattîn Akinci kuştin. Ev herdu kes jî cerdevanên gundên Sasonê bûn.

Dîsa li Batmanê endamekî hizb-î kontra bi navê xwe M. Şah hate kuştin. Erebe-yeke polîsan jî, li hêla lojmanên leşkerî yê li Batmanê hate gullebarankirin. Livbazî jî alîye şervanên ARGK'ê ve pêk hat. Agahî der barê kuştî û birîndaran de nîn e. Piştî bûyerê gelek kes hatin girtin.

PÊNÛS

Amed Tigrîs

Çima sewiya ronakbîrên Kurd wiha nizm e?

Mirov dema guhdariya ronakbîrên Kurd dike an jî berhemeke wan dixwîne, dibîne ku sewiya wan gelek nizm e. Mirov nikare ronakbîrên Kurd û yên xelkê bide hember hevûdu.

Çima?

Ji ber ku sedemên vê yekê yên mezin û sereke hene. Ji bo wê! Mirov dikare wan sedeman wiha rêz bike an jî bîne zimên.

Pirraniya ronakbîrên Kurd ji malbatên nezan û xizan in. Nezanî û xizanî du cinawir in û dema mirov bikeve navbera wan; herdu jî li mirov tînen hevûdu dixwin. Pirraniya van ronakbîrên Kurd gundî ne an jî, ji qesebeyên biçûk in. Ev qesebe bi xwe jî gund tînen hesabkirin. Ronakbîrî bi wan dest pê dike. Bav û dayikên wan nexwendî ne. Nezan in. Heger hinek jî wan xwenda bin jî ne wiha xwediyê xwendineke bilind in. Yanî wek xelkê ne bi çend bavên xwe ve xwenda û ronakbîr in. Ne xwediyê malbat û mîraseke dîr û dirêj in. Di nav malbateke zana de nejiyane û mezin nebûne. Helbet li Başûr hinek îstîsna hene. Lê pirraniya ew kesên wiha her

Yekîtiya ronakbîrên Kurd tune ye. Her kes bi serê xwe ye an jî du-sê hevalên xwe hene. Dinyaya wan gelek teng e. Wiha li wan hatiye ku di berhemên xwe yên lêkolînî(!) de jî berê behsa Ehmedê Xanî, Melayê Cizîrî û Celadet Bedirxan dikin. Pişt re dor tê ser Sartre û Tolstoy û pişt re jî navê du-sê hevalên xwe didin.

çiqaş Kurd bin jî, ew ne ronakbîrên Kurd in. Wan esl û fêslên xwe înkâr kirine û xizmeta ziman, edebiyat û kultura Tirkî dikin. Kesên wiha nakevin kategoriya ronakbîrên Kurd.

Tu ronakbîrêkî Kurd jî dibistana destpêkê heta unîversîtê bi zimanê xwe perwerde û hînkirinê nedîtiye. Bibîne jî li gor her sinifî carek mamoste û materyalên perwerdeyê bi Kurdî tune ne. Dema ku mirov bi zimanê xwe perwerde û hînbûnê nebîne, wê demê mirov nikare bi zimanê xwe baş bifikire û dîtinên xwe bi devkî an jî bi nivîskî formule bike. Li derî dibistana jî çavkaniyên xwendin û lêgerînê tune ne ku mirov xwe bi xwe bighîne. Hişê mirov bi xwendinê fireh û dewlemend dibe. Bi xwendinê strektûr û formulebûna ziman rûdine. Alfabe-yên Kurdî yên Latîni û Erebi jî, di vî warî de li pêş ronakbîrên Kurd bûne asteng û diwarên herî bilind û stûr.

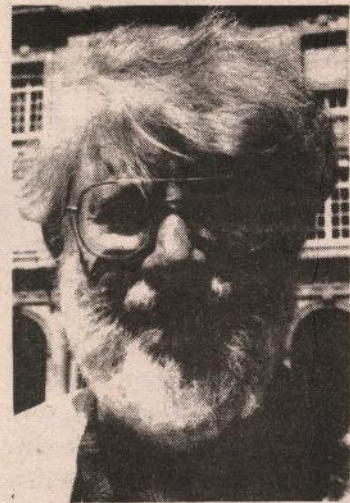
Yekîtiya ronakbîrên Kurd tune ye. Her kes bi serê xwe ye an jî du-sê hevalên xwe hene. Dinyaya wan gelek teng e. Wiha li wan hatiye ku di berhemên xwe yên lêkolînî(!) de jî berê behsa Ehmedê Xanî, Melayê Cizîrî û Celadet Bedirxan dikin. Pişt re dor tê ser Sartre û Tolstoy û pişt re jî navê du-sê hevalên xwe didin. Rêxistîneke wan berhevdu bike îro tune ye. Yek jî wan re alîkarî û piştgiriye nake. Berhemên ku ew difirînin nikarin bi qelîte derbixin. Ji ber ku ronakbîrên Kurd bi amatorî kar dikin. Hîn jî nivîskar û hunermendên Kurd xebatên xwe yên edebî û kulturî jî xwe re nekirne pişe (meslek) û pê ve naxebitin. Her yek karekî xwe dike û di dema vala de jî, bi karê edebî û kulturî ve mijûl dibin. Ji ber vê yekê jî ew di berhem û hunerên xwe de bi pêş nakevin. Bi ser nakevin. Ne mumkun e ku bi ser bikevin jî. Wê demê encama berhem û hunerê wan jî bê qelîte derdikeve. Ji aliyê din ve dema kar wiha bi amatorî be her tişt tevlihev jî dibe. Mesela kes xebata xwe li ser beşek bi sînor nake û xwe li ser wî hûr û kûr nake. Her kes dixwaze di her war û cureyê edebî de bixebite û berhemana biafirîne. Mirov dibîne ku kesek hem roman dinivîse û hem rojnamevan e. Hem şanoger (tiyatrovana) û hem jî politîkvan e... Ez serê we ne êşînim, bi kurtayî ew bi her tiştî dizane û dikare.

Piyase û bazara Kurdan jî xwe teng e. Dema bê qelîte û amatorî jî hebe, tengtir dibe dergeh û tak (pencere) jî tînen girtin. Ronakbîrên Kurd wê demê bê hevî, bê taqet dimînin. Êdî sar dibin. Bi ser re jî deyndar (qerzdar) dibin.

Vekolanên li ser dengnasî û peyvsaziya dîrokî ya zimanê Kurdî û zaravayên wî

Prof. PIERRE LECOQ

Alîkarîkirin û wergerandina Mamo Cûmî

(4)

Ji nav zaravayên Îranî tenê zaravayên navendî pîrr nêzikê Kurdî dibin, eger ne ji kokekê bin. Ka em çend wekhevîna nîşan bidin:

1) Bernavên paşpirtîkî (di Kurmançî de wînda bûne): -m, -t, -ş. -man, -tan, -şan. Lê Kurdî (Sorani) û zaravayên navendî bernavê sêyemîn ê tek (î) ye û ê komê (yan e. (Hin zaravayên navendî (ş) ji Farişî girtine).

2) Pêşpirtika berdewambûna a "présent" û "imparfait" (bi Farişî "mî-" ye) "t-" û "d" ye (carina "a-, e-, hwd." ye): bi Mehelaî et-kir-ûm (dikim), bi Ebyanî e-ker-an, bi Gezî ker-an-ê, bi Erdistanî e-ker-û, hwd. Bi Xûrî de-ge-n-am (dibînim).

3) Avahiyên peyvsazî bê êzafê, ango gava rewşek û navek bi hev re werin, mîna Kurdî ne. Bi Qohrudî "kemer bexşedar" (kembera hakimdar), bi Gezî "velg sowz" (belga kesk), bi Verzenî "pêy men" (bavê min), bi Nayînî "zoma padûşah" (z. vavê padîşah), hwd. Kur î (Sorani): Kur-e paşa, Bir. gewre; bi Ebyanî "sal-e duvumî" (sala duwem); "a" alava mîbûnê ye.

H) Beloçî: Komek zarava ne, li başûr-rojhilatê Îranê, li Pakistanê, berve bakur ta Qutayê, tê dengkirin. Li hin derên Afganistanê û Tirkmenîstana Rûsî jî tê dengkirin. Wêjekî folklorî yî pîrr bi vî zimanê heye.

I) Goranî: Komek devok in, li bakur û rojhilatê Kermanşahê: Gewhera (geliyê Zemkan, çemê Sirvanê), Kendule (tenîşt Dînewerê), Hewreman (rojhilatê Senendacê), Bacelan (Qesrî

Şêrîn) û herêman Mûsilê. Goranî zimanê wêjeyî yê Ehlî Heq e. Dibe Goranî di dîrokê de pîrr fireh bû û li ser devokên Kurdî kartêkirina xwe hiştiye.

J) Zazakî (dimilî): Kurd bi vî zaravayî dipeyivin, çar-gûşe belav bûye: di navbera Zara (herêma Sîwasê, aliyê bakur-rojava), Erzinganê (li bakur-rojhilat), Motkî (Betlîsê, piyê başûr-rojhilat) û Gergerê (herêma Pirrînê (Adiyaman), layê başûr-rojava).

K) Pereçî: Li gundên çend geliyên bakurê Kabûlê tê dengkirin. Dibe ji zimanekî Îranî yî rojava hatibe.

L) Ormûrî: Li du deveran tê dengkirin: Li Afganîstanê, li başûrê Kabûlê, nêzikî Berekî Berek (herêma Logarê); li Pakistanê, li Kanîgramê. Gerek ev zimana pîrr belav bûbe û wekî Pereçî, gerek e ew jî, ji zimanekî Îranî yî rojava be.

Durvên guhastinên sentaksîk:

- A- 1. *mene pîta Semnanî: mo piye
- 2. *heçe mene pîta Talêşî: çeme piye
- 3. *menehye pîta Beloçî: menî pîs
- B- 4. *pîta mene Ebyanî: piye men
- 5. *pîta heye mene Farişî: pider-ê men
- 6. *pîta heçe mene

Guhastina tîpa (A) di devokên Azerbaycanê (A2) de, di yên Semnanî (A1) de, di zaravayên Kaspîne û Beloçî (A3) de, tîpe dîtin.

Tenê Kurdî û zaravayên navendî li avahiya (B4) dikevin, lê zaravayên navendî avahiya xwe ya êzafê ne ji mêj ji Farişî girtine.

Kurdî avahiyên xwe ji Farişî negirtine ji ber ku êzafa Kurdî bi nêr û mêyîya xwe ve, jê cuda dibe. Zimanê Parisî jî berê de cuda hiya nêrî û mêyî û hejmarî, berî dema Sasaniyan (3 sed sal piştî Zayînî), jê hatiye avêtin: hesp-ê min, mehin-a min, hesp-ên min.

Zazakî û Goranî jî êzafê nas dikin:

Hewramî: kitêb-i siyaw

kinaç-ê zerîfe
kinaç-ê zerîfe

Siwêrek: her-ê to
ray-a ma
postal-ê min
ray-ê min

Lê bernavên kesane di Zazakî de tîpa (A2) tînin bîra me:

nêr: jey; mê: jay; kom: jê (<*heçe evehye, hwd.):
dergûşa jey raşan ê
biza jay kilm a
piyê jê qaçiqan weşo merdo?

Ev jî cihê Zazakî di nava zimanên Îranî yên rojava de çetin dike.

REWŞEN DERDIKEVE

Hejmara Taybetî (154 rûpel) ya kovara Rew en (organa YRWK-Ewrûpa) di demeke nêzik de di nava destên xwendevanan de ye.

Bêhtirî 50 nivîskar jî her çar parçeyên Kurdistanê di nivîsandina wê de cih gir-

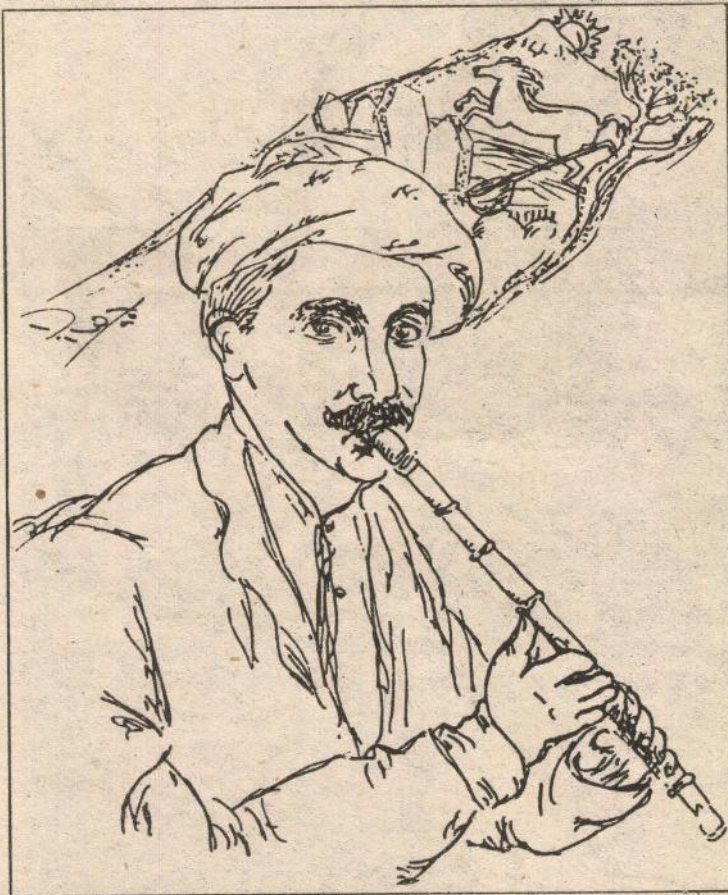
Îro diyar e ku li Kurdistanê çanda me bi dengbêjan li ser piyan maye. Dengbêj, tiştan wisan neqandine, klaman wisa çekirine ku mîna dîrokê tê xuyan. Çi li ku derê qewimibe cih bi cih di klamên wan de xuyaye. Heta leheng û egîdên bûyeran jî, di klamên wan de, kî ne, çi kes in, dixuyên.

Divê em vê yekê jî, ji bir nekin ku dengbêjan emekdar û hunermend li deverên xwe bi nav û deng bûn. Heta nav û dengên wan ji sînorên deverên wan bihurîbû. Dengê wan, qedr û qîmeta wan dibûn kulilka destên miletê Kurdistanê. Ew bi dengên xwe yî şewat dibûn xeml û xyalên qîz û xortan. Lê ne bi tenê yên qîz û xortan dibûn hezkiriyê kal û pîran, jin û mêran, axa û began, şah û padîşahan. Ku mirov ji kîjanê pîrsa dengbêjan ji wan bikira, yeko yeko tevî cih û warên wan, saloxdana wan û navên wan ji mirov re digotin. Dengbêjan Kurdistanê yên mezin şopa wan li Serhedê, li Wanê, Mûşê, Agiriyê, Bedlîsê, Erziromê, Qers û li cihên din xuyaye. Lê qasî ku şopa dengbêjan li Serhedê xuyaye li deverên din nexuyaye. Herê ez li hemû Kurdistanê negeriyame ku ez bibêjim kîjan dengbêj zêde bi pêş ve çûye, lê ez dikarim bibêjim ku li ku derê zêde dengbêj rabûne û hene. Û kîjan herêm û hêla Kurdistanê ji aliyê dengbêjiyê ve dewlemend e bibêjim.

Bi giştî hêla Serhedê ji aliyê dengbêjan ve pîr dewlemend e. Li Serhedê çiqas serhildan û

Dengbêjan hêla Serhedê

Klam, dîrok û serhildan

Ji romana Mehmed Uzun 'Rojek ji Rojên Evdalê Zeynikê'

şerê azadiyê qewimibin hemû di klamên dengbêjan herêma Serhedê de hene. Şerê Geliyê Zilan, şerê Agirî, şerê Girê Tendûrekê, şerê Osmaniya û Ûris, şerê Kurdan û Ûris hemû derbasî klamên dengbêjan bûne. Di klaman de şerê ku di navbera kê de qewimiye, dema şer, cih û warê şer mîna ku

mîrov dîrokê binivîse wisa xuyaye.

Ez ji bo minak dixwazim klama ku li ser şerê Agiriyê hatiye çekirin û gotin binivîsim. Lê gava ev klam ji hêla dengbêjan ve tê gotin, mirov xwe ranagire û radihêje destmala xwe pê hêstirê çavên xwe ziwa dike.

KLAMEK JI KLAMEN ŞERÊ AGIRÎ

Lê lê min dît. Asyayê bi sê denga got de lê lê Besroyê.

Weyla gulîkurê nemayê, ji êvara Xwedê de li ser serê bavê Perizadê, gure gura teyran e gume guma topan e.

De lê xin bavê bayê mino de lê xin em kekê mala şêx in, qayîşa berdonga li milên xwe xin. Qundaxa wana li erdê xin, li refên eskerê Misto Kemal bixînin.

Min dît Şêx Zahir bi dengêkî êlî kire qêrîn got: "Şêx Evdilqadir mala te xera be çima dengê tivinga te nayê."

Min dît Şêx Evdilqadir bi dengêkî kire gazî, got:

"Birayo dilê min zar e zar e Esker hatiye ser me sed hezar e.

Roma Reş e, xayîn e, gulle-yek berî bedena birayê te dane, birîna min xedar e/ Milê min hilnayê."

Belê di klama jorîn de dixuyê, gava mirov ev klamên hanê guhdarî dike, ji kerban hêstirên çavan ji ber xwe ve tene xwarê. Min jî xwe ranagirt dema min ev klamê nivîsî. Di klamê de jî dixuyê ku bav û kalên me, dê û dapîrên me di Kurdistanê de gelek zor û zilmê ditine û bihartine.

Ev klama jêrê jî li ser bûyereke di dema Osmaniyan

de ku qewimiye hatiye çekirin û strandin.

Were nabe were nabe lo lo..
Were min ji te re negot berê
xwe mede

Eskerê kafirê Nikolo
Were lo lo..
Gullên barûdê yên wî bol in.
Wê bi ser te de binin mînanî
taviya berfê, baranê
Roma Reş xayîn e, piştta xwe
pê ve girê mede.

Di vê klamê de tê xuyan ku, ev şer di navbera Osmanî û Ûrisan de qewimiye, lê Kurdan jî di vî şerî de avêtine piştta Osmaniyan. Lê Osmaniyan, Kurdan di şer de bi tenê hiştine. Di klamê de jî rastiyeke dîrokê tê gotin ku ew jî "Roma Reş xayîn e, piştta xwe pê ve girê mede" ye. Di dema vî şerî de leşkerên Ûris hêla Serhedê dixin destên xwe. Wan Qers, Erzirom, Bazîd ku heta pirtûkxaneya Ehmedê Xanî jî, ji alî Ûrisan ve tê talankirin.

Heta di vê demê de leşkerên Ûris derê kela Bazîdê ya Behlûl Paşa ji ber dikin û niha li muzeya Lenîngradê ye. Hat hesapkirin ku ev şer di 1775'an de qewimiye.

Ji klamê ev jî tê xuyan ku Osmaniyan, Kurdan bê çek û sîleh hiştine. Ev hevoka di klamê de vê rastiye baş diyar dike. "Gullên barûdê yên wî bol in, wê bi ser te de binin mînanî taviya berfê, baranê."

Wisa dixuyê ku ev klam ji hêla dayikeke Kurd ve hatiye çekirin û ji bo lawê xwe gotiye.

Seîd Hesta

Mureceeta Weqfa Çanda Kurdî qebûl nebû

Navenda Nûçeyan- Mureceeta Weqfa Çanda Kurdî ji hêla Muduriya Giştî ya Weqfan ve nehat qebûl kirin. Muduriya Giştî ya Weqfan, sedema qebûlnekirina damezirandina Weqfa Çanda Kurdî bi Qanûnê Medenî yê Tirk, bi xala 74/2 ve da girêdan. Li gor vî qanûnî sazî û sazende bi navên netewe û nijadî nayên avakirin.

Vê biryara Muduriya Giştî ya Weqfan, li ser navên Heyeta Damezrenêrên Weqfa Çanda Kurdî mebûsê HEP'ê (Partiya Keda Gel) Hatip Dicle di 16.1.1993'an de li Enstîtuya Kurdî ya li bajarê Stenbolê bi daxuyaniya çapemeniyê ve diyar kir.

Hatip Dicle piştî axaftina xwe ya li ser armanca avakirina Wexfa Çanda Kurdî û nepejirandina mureceeta wê û ji ber ku bi navê neteweyekê hatibû damezirandin ji wiha peyivî: "

Eger Weqfa Çanda Kurdî ji ber navê wê, rê li ber avakirana wê hatibê girtin, gelo divê ev yek ji bo Weqfa Perwerdehî ya Tirkî, Weqfa Çanda Tirkî û ji bo hemû sazî û sazendeyên ku bi navê Tirkî hatine damezirandin ji derbasdar nebe?

Hatip Dicle bi domandina peyivîna xwe re li ser politikayên Komara Tirk ên li hember gelê Kurd, peyva Kurdî, li ser dubendî û nakokiya beyanên rayedarên Tirkî yên li hundir û derve rawestiya û li ser rengê biryara redkirina mureceeta weqfê daxuyaniyê wiha domand: "Em vê biryara redkirina Weqfa Çanda Kurdî, ne hiqûqî lê, bi temamî mîna biryareke siyasî dinirxînin. Bi vê biryare tiştê ku nayê qebûl kirin zanava (huviyeta) Kurdî ye."

Mebûsê HEP'ê Hatip Dicle vê biryare bi helwesta desthilata siyasî ve da girêdan û ji bo paşve

standina vê biryare da xuyan ku ew dê ji nû ve serî li Heyeta Daraziyê (Yargitayê) bixin. Dicle bi domiya axaftinê re, "Eger em ji Heyeta Daraziyê jî encameke erênî nestînin em dê serî li Dadgeha Mafên Mirovan a Ewropa, sazî û sazendeyên navneteweyî bidin.

Tiştê em li ser radiwestin û dixwazin, sadiqbûna Tirkîyê ya peymanên ku îmze kiriye ye, mîna Şertê Parisê, Biryarên Konferansa Hekariyê ya Ewlekarî ya Ewropa (AGİK)"

Hatip Dicle di dawiya daxuyaniyên xwe de redkirina avakirina Weqfa Çanda Kurdî mîna êrişeke "Li dijî nirxên gerdûnî yên mirovahiyê" nirxand û ji bo mudaxalekirina vê rewşê, raya giştî ya neteweyî û navneteweyî, Parlamentoya Ewropa, Kongsaya Ewropa û sazendeyên navneteweyî mîna UNESKO'yê vexwendiyê (dawetî) peywirê

kir.

Weqfa Çanda Kurdî ji 23 rewşenbîrên Kurd û Tirk pêk tê. Hin kesên ku di nav Heyeta Damezrenêrên Weqfa Çanda Kurdî de cih distînin ev in: Musa Anter (ku di 20'ê îlona 1992'an de li Amedê hate kuş-

tin) Serokê HEP'ê Ahmet Türk, Mebûsê DYP'ê (Partiya Riya Rast), neviyê Şêx Seîd A. Melik Firat, Necdet Buldan Av. Eşber Yağmurderelî, Nivîskar, Sosyolog Dr. İsmail Beşikçi, Dr. Cemşid Bender, Serokê Giştî yê Petrol-İş'ê Munîr Ceylan.

Hatip Dicle, Eşber Yağmurderelî û İbrahim Gürbüz di civînê de.

Di dîroka Kurdistanê de, gelek serhildan çêbûne. Di van serhildanan de, xwîna gelê Kurd mîna çeman herikiye. Mixabin ku ew xwîn jî bi alîkariya Kurdên xayîn û nezan hatiye rijandin.

Di serhildana Şêx Seîd de, çiqas alîkar hebûn ji wan bêhtir xayîn jî hebûn. Alîkarek ji wan ê hêja û bedew Cemîlê Seyda bû. Ji bo ku xwendevanên Kurd nas bikin û dîroka xwe hîn bibin me ev hevpeyvîn pêk anî. Têkil lawê Cemîlê Seyda ye. Emrê wî heştê û yek sal e. Bi bavê xwe re di bûyeran de cih standiye.

Apê M.E.Q. me bihîst ku bavê te Cemîlê Seyda, bi Şêx Seîd re li hemberî dewletê ketiye şer. Berî her tiştê jî kerema xwere, Cemîlê Seyda bi me bide naskirin.

—Birazî, ji kalikê min re di gotin Seydayê Licî. Zanayekî gelekî mezin bû. Bavê min Cemîlê Seyda jî, mîna wî xwendevan û zanayekî pîr pêşketî bû. Di nav gel de pîr hatibû naskirin.

Berî ku Cemîlê Seyda di serhildana Şêx Seîd de cih bigire karê wî çi bû? Tu dikarî jî wê demê xeber bidî?

—Berî ku bi Şêx Seîd re bikeve şer, dîsa mahkûmê Tirkan bû. Li welatê Serhedê du cendirme kuştibû. Girtin û anîn. Kirin girtîgeha (hepsa) Amedê (Diyarbakirê). Hijdeh sal danê. Ew û Emînê Perîxanê hevalê hev ê girtîgehê bûn. Eskerek ji paywanê (nöbetçi) girtîgehê jî Licî bû. Cemîlê Seyda û Emînê Perîxanê bi alîkariya wî eskerî ji girtîgeha Amedê reviyân.

Ez dixwazim em werin ser serhildana Şêx Seîd. Serhildan çawa dest pê kir?

—Mustafa Kemal bi alîkariya Kurdan, dijmin kire der. Pişt re dest bi qanûnê nû kir. Mafên Kurdan avêtin piştguhê xwe. Ji aliyê din ve jî dest bi şêxan û oldaran (dindaran) kir. Yek bi yek ji holê rakirin.

Seyid Evdilqadir, lawê Şêx Ubeydullahê Nehrî li Stenbolê bû. Şand jî Şêx Seîd re got: “Hal û mesela Mustafa Kemal ev e... Ez li vir girtî me. Bê ma tu çarekê nakî?”

Şêx Seîd rabû ji Xûnisê bi rê ket. Hate Pîranê (Dicle). Haya Şêx Seîd jî şer nîn e. Daxwaza wî ku gel şiyar bike û rewşa Tirkiye bi gel bide zanîn. Li Pîranê gelek mirov hatine serdana wî. Di nav wan serdanvaniyan de hinek mahkûm jî hebûn. Yek ji Pîranê rabû çû giliyê wan mahkûman kir. Esker hatin ku wan bigirin. Şêx Evdirrehîm, birayê

Kurê alîkarê Şêx Seîd Cemîl Seyda rûpelekî ji dîroka Kurdistanê ronahî dike

Cemîlê Seyda ji nav dextê derket Agir li cilê wî dileyîst Çend gav avêtin û Berê reşas û tivingan lê rast kirin Li wir kuştin...

Şêx Seîd nehişt ku esker wan bibe. Esker kar kirin ku destvala vegevin. Gilîvan got: “Ku hûn wan negirin, ezê giliyê we jî bikim.” Esker car din vegeviryan û dora mahkûma girtin. Mahkûma xwe nedane dest û bi esker re ketine şer. Esker hemû kuştin. Ji ber ve yekê Şêx Seîd, ji mecbûrî kete şer.

Hê Şêx Seîd kar û barê xwe nekiribû, ji ber wan mahkûman kete şer ne wilo?

—Belê! Ew digeriya ku pêş gel şiyar bike. Lê ne weke hesabê wî çêbû.

Ji Pîranê hate Licê. Cemîlê Seyda bi gelek Liciyan re, bi Şêx Seîd re di kar bû. Meşine

ser Amedê. Şerekî pîr giran çêbû. Sê caran li eskerê Şêx Seîd, eşîrên Kurdan, bi Tirkan re hatine ser Şêx Seîd. Reda Şêx Seîd û eskerê wî birin. Amed ber dan û xwe li gundê Elîbordoxa girtin.

Cemîlê Seyda got: “Şêxê min, Ereb û Kurmanc ji hev kifş in. Ereb ku di şer de şikes-tin, direvin. Lê ku li wan dibê firehî, dîsa vedigerin. Heçî Kurmanc in, narevin, heta ku neyêne kuştin. Ku direvin jî tu carî venagerin. Vêca tu bi ya min bike, ez jî Mêrdînê heta bigihê Cizîrê nas dikim. Ezê te li wir xilas bikim.” Çend gire gir û axayên jorê gotin:

“Na... Emê biçîne Îranê. Da em dîsa karibin vegevinê axa xwe.” Şêx Seîd bi ya wan kir û kete rê. Di nivê rê de, Qasim Begê lawê Ehmedê Silêmanê Cibîrî bi eskerê Tirkan-re kete pêşiya wan. Şêx Seîd û hevalên wî girtin. Anîne Amedê. Şêx Seîd bi çil û heşt hevalê wî ve daleqandin.

Pişt re Cemîlê Seyda çi kir?

—Cemîlê Seyda bi du hevalê xwe re berê xwe da dora Mêrdînê. Hevalek ji yê wî, nivîsêrê (katib) Şêx Seîd, Fehmî bû. Hatine Qasrika çiyayê Mazî. Kurmancên xayîn li wir hawîrdora wan girtin. Cemîlê Seyda dengê li mezinê Qasrikê

Evdalê Hecî di nav wan kesan de, kir. Bankirê û got: “Wa Evdalê Hecî te ez nas nekirim?” Evdalê Hecî jî ew nas kir. Hate balê. Çûne dest û ruyê hev. Evdalê Hecî çend zilamê xwe bi wan re kar kirin. Ji wir hatine Biroka. Ji Biroka derbasî binya Xetê bûn. Çûne Sûrî. Ji 1925 an heta 1937 an li binya Xetê man.

Rojekê fermanarek ji yê Tirkî, bi eslê xwe Kurmancê Meletê (Malatya), hate binya Xetê. Navê wî Ziya bû. Xwe li Şêx Evdirrehîm girt. Got: “Ez ji ber Tirkan reviyam û ez hatime ba we.” Şêx Evdirrehîm lê êmin bû. Rabûn bi hev re hatine Qamişloke. Bankirin Cemîlê Seyda, Şêx Mizbeh, Hiseynê Elî Begê Stewrî û lawê Seyidxan. Li Serxetê Mala Eliyê Ünîs û Seyid Rizo bi Tirkan re şer dikin. Karê xwe kirin ku herin alî war.

Bûne çardeh kes. Çekê xwe dane milê xwe û serxet bûn. Hatin, gihane dora Bismilê. Heyva Temûzê (Tirmehê) ye. Dinya pîr germ e. Li wan bû roj. Ketin nava geniman û raketin. Dexil hişk bûne. Piştî ku ketine xewê, fermanar Ziya xwe vedizî û çû qereqola Saletê. Esker anîn û hawîrdorê wan girtin. Telefon dane Amedê û Silîva. Esker bi ser wan ve rijiya. Rabûn ketine şer. Esker li hember wan tiştê nekir. Nêrîn ku şev bi ser wan de were wê xelas bibin, Kurmancê ku bi wan re hatine şerê wan aqil dane esker. Ûsivê Rihîmê û Emerê Kop gotin: “Agir berdane dextê. Ku ne wilo be, çare nabe.” Esker bi ya wan kir. Agir berdane dextê. Hinek ji wan di nav agir de man, şewitîn. Hinek ji wan jî, çaxa ku derketin, hatine kuştin. Cemîlê Seyda, ji nav dextê derket. Agir li cilê wî dileyîst. Çend gav-neavêtin û berê reşas û tivingan lê rast kirin. Li wir kuştin.

Hiseynê Elî Beg û lawê Seyidxan xelas bûn. Hatine Alûzê. Hiseyn got: “Xelkê van gundan min nas dikin. Ka rextê xwe û tivinga xwe deyne û here nava gund bê ma tu nan ji bo me nayîne.” Lawê Seyidxan rabû çû nava gund. Li derikî da û nan xwest. Dewsa rext li cilê lawê Seyidxan xuya bû. Gundîyan girtin, birin, Hiseynê Elî Begê jî anîn balê. Her du li wir kuştin.

Tirkan tiştê nekiriye. Xuya dike ku giş Kurmancan kiriye. Erê birazî... Ne belâs gotine: “Kurmanc weke kew e. Kew jî dijminê eslê xwe ye.”

Apê M.E.Q. ji bo vê hevpeyvînê em gelekî spas dikin.

Hevpeyvîn: Jîr Dilovan

Ordixanê Kaşaxî (Apê Ordî) tenê sê salan çûye dibistanê, paşê heta koma 8'an çûye dibistana karkeran ya şevê. Kesek qebûl nake ku, Apê Ordî deh fakulte neqedandine. Mirov nizane Apê Ordî dirokzan e yan etnograf e, yan jî helbestvan e. Hema bêje kêr-zêde di her warekî de xwedî zanîn e.

Di nava saetekê de Apê Ordî dikare li ser sed pirsan jî xeber bide. Ji diroka Medan dest pê dibe û heta li ser taybetiyên militanê PKK ê jî xeber dide. Eger kêmaniyê Apê Ordî hebe, ew jî ev e: Apê Ordî ji xeberdanê naweste, pirr pirr deng dibe û pirr hindik mecalê dide ku yê li hember wî jî çend gotinan bêje.

Temenê (umrê) Apê Ordî niha 58 sal in. Lê bi rihê xwe ve, bi dînamîzma xwe, tu dibê belkî xortekî 20 salî ye. Tim bi moral e, bi hêvî ye û dilgerm e. Bi qasî xortekî dikare bibeze, herdem jî şer re amade ye û çavên wî jî kesekî naşkin.

Apê Ordî li dijê her tiştêkî dogmatîk opozisyon e, ne ev tenê lê belê opozisyonê opozisyonê bixwe ye jî. Apê Ordî wiha jî li dijî şexsiyeta Kurdî ya kole û şexsiyeta ne xwedî otorîte û însiyatîv e. Çi kar û delametên zor bikevin ser milên wî jî, xwe virde-wirde nade, bi hêsanî hemû karên xwe pêk tîne. Apê Ordî jî zoriyê natirse û zora hemû nexweşiyên dibe.

Li her derekê Apê Ordî rûnc, hema zû hemû dengkirinên vala digre û wê civînê vedigerîne li ser pirsên welat û gel. Dêrd û kulên xwe jî rêz dibe: "Ez evîndar im, evîndarê welatê bav û kalan im. Hêviya min vegeza welat e. Ji dema pêşî ve, ku min navê PKK bihîst û heta vê rojê dilê min jî bo vegeza welat lê dixê. Ez bawer im ku, ev keda PKK dike wê me bigihîne xelasiyê, derfet nîn e nagihîje armanca xwe. Ez vê dawiyê çûme bakûrê Kurdistanê û başûrê-rojavayê Kurdistanê, nava Kurdên Sûriyê. Bi rastî inçex mirov dikaribû wan tiştan di xewnên şevan de bidîta. Herkes, jin, zarok û mêrên mezin tev bi siyasê ve mijûl dibin. Her yek rojê sed karan jî bo gelê xwe dibe. Tu bi ku ve herî, bi kê re deng bikî tenê yek pirs heye, pirsê avakirina Kurdistanê ye. Êdî gotina tirsê li cem wan nemaye. Li vira niha ez derdê zarên me dikişînim, bi xortan re gelek teng dibim. Heta mirov bi wan ve, neqîre nizanin karekî bikin. Niha rast e hêdî hêdî tene guhertin û ez bawer im ku ew prosesa guhertina wan wê xurt û bi lez pêşve here. Serbilindiyê mezin e ku îro PKK di nava me de pirsên jiyana me yê pêşerojê çareser dike. Baweriyê min li ser vê yekê jî ew e, çî cihê PKK tê de dest bi xebatê dike, li wir rûpelên jiyaneke nû vedibin."

Apê Ordî di sala 1934'an de li gundê Dozkenê navçeya Talînê li Ermenîstanê hatiye dinê. Hîna temenê (emrê) wî sê sal bûn de û bavên wî hatine Gurcîstanê, li bajarê Tibilîsê bi cih û war bûne. Vê rojê Apê Ordî bavê pênc kuran e. Li taxa Orteçalê, pirr nêzîkî meydana Eceman dijî.

Ferhenga Apê Ordî fireh dibe,

Apê Ordî (Ordixanê Kaşaxî) Gurcîstan-Tibilîsê

Wêne: Welat

'Bila şemsê me APO biparêze'

R. Cîzre ji Tibilîsê dinivîse

van rojan gotina "Heval" tê de cihê xwe girtiye û hema êdî Apê Ordî ji Gurc, File, Ecem û Rûsan re jî dibêje: Heval! Dema vê dawiyê dîsa em rastê hev hatin wiha digot, "Binêrin heval! Ev e nêzîkî 60 salan e ez li Tibilîsê dijim. Lê heta vê rojê jî kî jî min dipirse Apê Ordî tu ji ku derê yî? Ez dibêjim: "Em ji bakurê Kurdistanê, navçeya Surmeliyê jî gundê Tendorekê ne. Heval! Zanibin ez yekî ji we me, bi hemû tiştên xwe ve, ez di riya we de amade me"

Apê Ordî niha pênc zimanan dizane ew jî ev in: Kurdî, Rûsî, Gurcî, Filehî (Ermenî) û Ecemî (Azerî). Li ser vê yekê jî wiha digot, "Mirov kîjan zimanî bizanibe, ew feyde ye. Di nav jiyana rojê de lazim dibin. Lê li ba min di ser her tiştî re, ez bi zimanê Kurdî serbilind im. Ji ber ku zimanê dayîka min ez hîn kirime. Zimanê Kurdî, zimanê dilê min e, zimanê xwîna min e. Li ba min zimanên gelên din tev di yek dereceyê de ne. Lê dikarim bêjim, baweriyê min bi zimanê min heye. Ji zimanê xwe pirr hez dikim."

Apê Ordî jî rastiyê hez dike. Bi cesaret xeber dide. Tiştê bawer neke yekser dibêje ev ne rast e. Ji mirovên rastgo û paqij hez dike. Di vî warî de jî dibêje: "Her yek gerek e karê xwe di demê de bike, rast rûnc û rast xeber bide. Herkes pêwîst e lingê xwe bi qasî berra xwe dirêj bike. Mirov bi derewan nikare bigihîje cihekî. Mirov bi ki-

rinên xwe û hunerên xwe xuya dike. Madem Xudê em Kurd dane, halê Kurdan jî ev e divê em şev û roj bixebitin. Milet hizî bi gotinên vale nabe. Rast e min dibistan û unîversîte nexwendine, lê hema ji serpêhatiyên jiyane ez fêrî gelek tiştan bûme."

Apê Ordî her rojê sed caran keserên vegeza Kurdistanê dikişîne. Ji dûriya welat û biyaniyê nefret dike, "Hema êdî kesekî ji me re negota hûn li welatê me mêvan in bes bû. Bila roja ez herim Kurdistanê, hema wê rojê bi xwe Xwedê rihê min bistîne, dîsa ezê gelekî kêfxweş bibim."

Apê Ordî car caran kul û derdên xwe, bîr û baweriyên xwe dike helbestên gelêrî û di civatan de dibêje. Berî ku ji me re helbesteke xwe bixwîne wiha digot: "Ez ji durûtiyê hez nakim. Gerek e gotinên mirovan ne tenê jî lêvên wan derkevin, mirov pêwîst e ji dilê xwe xeber bide. Herkes jî PKK'ê hez dike ji ber ku gotin û îdeolojiya PKK'ê bi kar û têkoşinê ve girêdayî ye. Pirsên xwe raste rast dibêje û dike. Li ser mirovan bi şev û rojan xeber didin, lê qet fedekariyê nakin binêrin min çî gotiyê û pêre pêre helbesteke dirêj dixwîne:

Milethizî birê delal
Ne îsbat e gotina zar
Gerek dil be sidqê zelal
(.....)
Pirsên me yê li ser serokatiya PKK'ê jî bo Tevergera Rizgariya

Neteweya Kurdistanê jî Apê Ordî wiha bersiv didan: "Ev e 12 sal in ez kêr-zêde PKK nas dikim. Li ku derê gotinek li ser welatê min hebe bi lez dixwînim. Min Şerf-name xwendiyê û baş dizanim ku ev e hezar sal in ji bêtifaqiyê em paşve mane û herkesî em xapandin. Raman û bîr û baweriyên PKK min gelekî dikşînin ber bi xwe de. Eger vê rojê bi milyonan gelê me radibe ser piyan û dibêje: Biji PKK, Biji Serok Apo. Gerek e herkes fam bike ku êdî gelê me riya rastiyê ditiye û li dora xeta PKK'ê xwe kiriyê yek. Ev jî bo min şahiyê gelekî mezin e."

"Salên berê mirovên diçûn dihatin Tirkiyê digotin: Kurd li Tirkiyê tev asimîle bûne. Ji riya Kurditiyê derketine, lewma agir bi dilê min diket. Lê elhemdulillah vê rojê PKK, gelê me ji riya mirinê vegehandiyê. Bila Xwedê sihetê bide Apo, bila şemsê(*) me Apo biparêze."

"Salên berê gelek mirov ji Ewropa dihatin li ba me, tevan li dijî PKK'ê xeber didan. Lê ez apê we me, min meremên wan fam dikirin. Min dizanibû ku ew jî bo cihê xwe yê germ ku li Ewropa çêkirine, wan tiştan dibêjin."

PKK miletê me jî xewê rakir. Hikmê xwe li ser miletê me yê li vir jî kir. Em hişyar kirin û hezkirina welat û gelê kire dilê me de, tifaqî û tiştên baş anîne nava me."

Hedera Apê Ordî nayê, dixwaze rojekê serok Apo bibîne û ev

daxwaza xwe ji me re tim digot: "Eger rojekê ez Serok bibînim bawer bikin ji şabûnê ezê nizanibim tiştêkî bêjim. Lê hema baweriyê min e ku ezê ji 60 salî vegerim 40 saliya xwe. Ezê serok demekî dirêj hembêz bikim û bi navê êl û eşîra xwe silav bikim."

"Bila heta tav û sih hebe, PKK jî hebe. Bila Xwedê destê PKK xurt bike û gelê me jî bigihîje serxwebûn û azadiyê."

Apê Ordî dîsa jî me re helbestekê dixwîne, ji serî ta binî bi helbesta xwe re dibe yek. Ev tenê parçeyekî wê helbestê ye:

Nor ji nedira xas e
Parve kir erd û ezman
Esrî reben ji xewê rakir
Ji xewa giran guhast zeman
(.....)

Dawiya dengkirinê nikare were, Apê Ordî tim behsa serpêhatiyên xwe dike, dibêje: "Dema min vê dawiyê şahiya 15'ê Tebaxê dit, bawer bike di nava min û Xwedê de tenê bostek erd ma. Hêstirên şabûnê jî çavê min hatin."

Dîsa dem derbas dibe, lê dawiya dengkirinê nayê, lewma em û Apê Ordî neçar in xatirên xwe ji we bixwazin, xwendevanên delal.

(*) Gotina Şems di bingeha xwe de gotineke Yûnanî ya kevin e. Ev gotinê wateya roj (güneş). Kurdên êzîdî jî rojê re dibêjin şems û ew semboleke pîroz ya dinê wan e. Pê sond dixun û xwe davêjin bextê 'şems' di demê zor de.

JI RAYA GIŞTÎ RE

Partiya me, ji bo bexteweriya gelan, ji holêrakirina vê sazûmana şêlandin û zilmê û ji bo bibe alternatîva vê sîstemê hate avakirin, ji partiyên din cihê ye û xwedî bernameyeke xweser e. Partiya me, li kêleka gelek pirsgerêkên Tirkiyê, bi taybetî ji bo azadî û demokrasiyê têkoşîna xwe didomîne.

Endam û rêvebirên me yên ku di vê têkoşînê de şehîd ketine ev in:

Wedat Aydın, Remzi İl, Harbi Arman, Abdurrahman Söğüt,
Ahmet Turan, İsmail Irmak, Sıddık Tan, Ekrem Güran, Musa Anter,
Hüseyin Deniz, Abdulsamet Sakık, Nedim Balyacı,
İsmail Hakkı Kocakaya, Tahir Seyhan, Mehmet Demir,
Mehmet Sait Erten, Abdülkadir Kişi, Selim Bingöl, Mehdi Demir,
Mevlüt Argın, Şahin Alpan, Adil Yazıcı, Nezih Doğan, Ekrem Gürnü,
A. Sıddık Turhallı, Sait Menteş, Mehmet Emin Narin,
Şurdan Demirkapı, İdris Çelik, Yusuf Solmaz, Misbah Doğru,
Abdulsamet Çetin, Nihat Mazhar, Felemez Güneş, Bahattin Turan,
Behzat Özkan, Zülfükar Yağan, Nevzat Kelekçi, Havzi Ekinci,
Mustafa Atan, Mehmet Ertan

Em endam û rêvebirên xwe, bi rehmet û rêzbûnê bi bîr tînin.

SEROKATIYA GIŞTÎ YA PARTIYA KEDA GEL (HEP)

Em şer naxwazin

Em zarokên Kurdan e
Çelye şêr û merdan e
Îro em bindest mane
Ey dinya em şer naxwazin

Em kulîkê sor û şîn in
Ji bo em biharê bibîn in
Lî bistanê da bixwîn in
Ey dinya em şer naxwazin

Em biçûk in şîr dimij in
Bi bombê jehrê me dikuj in
Dil û hinav lî me dibrij in
Ey dinya em şer naxwazin

Ma gelo sūcê me çî ya?
Qey sūcê me Kurdîtiya
Me hê ruyê dinyê nedîya
Ey dinya em şer naxwazin

Me di bin tanqan de
diperçiqîn in
Heta kengî vê îşkencê
bibîn in
Ma qey mafê mirovan me
nabîn in
Ey dinya em şer naxwazin

Dibe heya mafê mirov
Gule dibarin wek bizr û tov
Ma me nabîn in ev hirç û
hov
Ey dinya em şer naxwazin

Heqê me ye ger û listik
Zarok kuştin hewek destik
Laşan danîne ber hev
bi ristik
Ey dinya em şer naxwazin

Dijmin hov û gurê har in
Xwîna zarokan vexwar in
Zarok bi qîr û hawar in
Ey dinya em şer naxwazin

Çav bi hêstir û girîn e
Em nexweş in, derman
nîn e
Bêxwar in em birçî ne
Ey dinya em şer naxwazin

Em in kulîkê hê nû vebûwî
Jiyan nexweş bû lî ber vî
duwî
Heqê însanê ma ka tu
li kuwî
Ey dinya em şer naxwazin

Ji jor ve tîn bombe û
gaz in
Ji bo ku em serbest razin
Ji dinyayê em yardimê
dixwazin
Ey dinya em şer naxwazin

Tirk im doğruyum bi me
dibêjin
Vê zilma pîs ji ser me
bavêjin
Ma guneha em bi zimanê
xwe bêjin
Ey dinya em şer naxwazin

Ez jî însan im bi zimanê xwe
bixwîn in
Ez jî însan im bi zimanê xwe
binivîsîn in
Ez jî însan im bi zimanê xwe
bistîrîn in
Ey dinya em şer naxwazin

Mehmet Salih Alptekin
Dalin / Midyat

Rojekê roví ji, jûjî re dibêje: "Were em bi hev re şîrkatiyekê bikin. Tevî hev cot bajon."

Jûjî jî gotinên roví ji xwe re baş dibîne û pêşniyara roví qebûl dike.

Jûjî: "Bila be, em bi hev re vî karî bikin."

Rovî û Jûjî dest bi xebata xwe dikin, şûvê dajon, genim tov dikin. Li zeviya xwe xwedî dertên, lê dinêrin. Debra wan şîn dibê simbilê genimê wan dîseride, roj bi roj ber bi çînanandinê ve distewe. Rovî û Jûjîyê me dest bi çînanîna genimê xwe dikin. Tînin ser bendera gund û gêle dikin. Hemû karê xwe diqedînin. Êdî dema ku genimê xwe li hev

Rovî û jûjî

parê bikin tê.

Rovî: "Birayê Jûjî em dê debra xwe bi vî awayî li hev parê bikin. Kî ji me serê sibê, beriya bangê bigihîje ser benderê, genim ê wî ye."

Jûjî: "Eman çewa dibe, wisa nabe. Tu dizanî ez nikarim wekî te bibezim. Ev kirîna te ne Xwedanî ye, ne mîna biratiyê ye, birakê roví."

Rovî: "Tu dizanî min ji te re got ku wiha nebe ez jî qebûl nakim."

Jûjîyê me bêçare ma û fikra roviyê fenek qebûl

kir. Jûjî li malê ji xwe re dikeve xeyalan, diponijê. Ji xwe re dibêje: "Ez dê çawa bikim? Nabe ez dê ji niha ve bikêvime rê. Hetanî serê sibê, bi zorê ez xwe bigihînim benderê."

Roviyê me yê fenek, li malê bi ken û gewz e. Mad û mirûzê wî pîr xweş e. Ji xwe re dibêje: "Min çewayî jûjî kir. Min ew xapand. De felêk jî biba bavî wî, ew dikare beriya min xwe bigihîne benderê."

Jûjîyê jî, ji êvarê ve dikeve rê û ber bi benderê

ve rê dikudîne. Beriya tirêjên tavê xwe digihîne benderê û xwe dibîne genim de vedişêre.

Rovî jî, li ser dilê rihet dikeve rê. Di rê de dide lotik û çindikan, ji kêfan nizane çibike.

Rovî: "Genim tev êdî yê min e. Dê jûjî ji ku ve beriya min xwe bigihîne benderê."

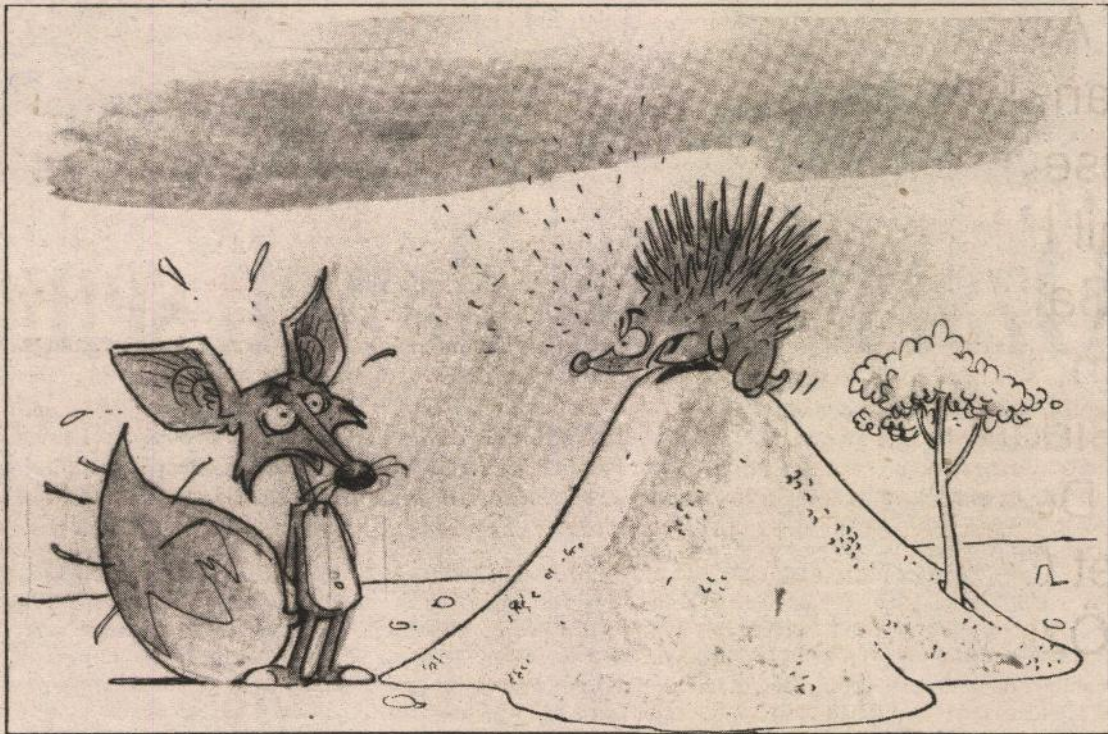
Roviyê fenek xwe digihîne benderê.

Li der û dora xwe dinêre tu kes nîn e. Çivîk jî naçûkînin. His û pîsa tu benderîhekî jî nayê. Rovî bîskekê li ser benderê jî, ji xwe re kêf dike, çindikî li vî alî dixê lotikî li wî alî dixê heta ku ji pertav dikeve piştî ku diweste, dixwaze, ji xwe re li cihêkî rûnê.

Roviyê me haya wî ji bayê felekê tune, diçe cihê ku Jûjî xwe veşartiyê, lê rûdinê. Jûjî qet dengê xwe nake û xwe naleqîne. Lê roví vite vit ketiyê, ji gewz û kêfan di cihê xwe de natebite. Rovî dest bi peyvandinê dike û ji Jûjî dipeyive. Jûjî ji ber peyvên roví xwe ranagire. Kelem û striyên xwe di qûna roví de radike. Care car ji ber jana strî û kelemên Jûjî, ji roví diçe.

Jûjî: "Ey roviyo! Tu çiqas fenek bî, ji te fenektir jî hene di vê dinya derewîn de." Dibêje ji roviye xasûk re.

Berhevkar: Zana Farqînî

Pirsokên (tiştonek - nizanok) Kurdan

Çanda Kurdî pîr dewlemend e. Lê mixabin, ji ber ku wêjandina ziman qedexê bû, heta weke îro ber bi hev nehatiye. Dijmin, dilok, stran, çîrok, leyistik û hebûnên me yên çandî, bi alîkariya ronakbîrên me yên xweşroş ji bo xwe kirine mal. Bîst salê min li ser dîlan (folklor) û çanda Kurdî qediyane. Ev hîfdeh salê min e ku ez mamostetiya zimanê Tirkî dikim. Di vê dema borî de ez xweş hîn bûm ku gelek ji dîlan û çanda Tirkî gîş yê me ne. Ew hebûnên me gîş ji aliyê hunermend, dengbêj û ronakbîrên Kurd ve wergerandî Tirkî bûne.

Niha peywireke (wezîfê) mezin ketiyê ser milê me Kurdan. Divê ku em bi zanayî û pêşverûyî wêje ya xwe ya bi devkî bidine hev. Wan berhevkin û di rojnan-

me yên Kurdî de çap bikin. Bi vê pêwanê em wan ji reşahiye û ji windahiye xilas bikin.

Ji bo xwendevanan çend pirsokên me, ji dora Midyadê ku min ew berhevkirine pêşkêş dikim:

- 1) Ker zirî pişkûl (mişkul) firî
- 2) Ji tiştan ne tu tişt e, lê belê didan (diran) xişt e.
- 3) Bê rih e (can e) riha dibezîne.
- 4) Şikeftika tarî ye tîjî mihê (mîyê) spî ye.
- 5) Tiştêkî min heye dixwe nari.
- 6) Bin wê behr e ser wê agir.
- 7) Guhê mişk tîjî rişk.
- 8) Sima gê tîjî xwê.
- 9) Ji hingiv şîrîntir e, tiştik. Jê ne xweştir e, tehl e weke zilindar, gelkan ji xwe re dike neyar.
- 10) Tûj e weke şûr, xweş e

weke bilûr.

11) Tu bixwî dikeve ber dinanan (diran) tu nexwî gul û gulistan e.

12) Werîsê badayî bi gokê ve girêdayî.

13) Lê dixin hişk e dar e, nagirî nake hawar e.

14) Zilamekî dirêj pîrekeke kin, bi şev û roj bi rê ve diçin, ne rûdinên ne disekin.

15) Sêv ke min heye gelek xweş, nivî spî nivî reş.

16) Goşt e kanî jê tê xwar, gelek xweş e min têr vexwar.

17) Şaşik li ser sera ye, bang dide ne mela ye.

18) Pîr çeleng û xebatkar e, dexlê dide hev ji hemû deran, ne parsek e ne rênçer e.

19) Qolana li piştê ye, dendik tê de bi rêzê ye.

20) Du şibakê bê derî, bi şev girî bi roj vekirî.

21) Vî alî dîwar e, wî alî dîwar e, di nav de sekî har e.

22) Tiştêkî min heye bi rê de diçe neqşan dike.

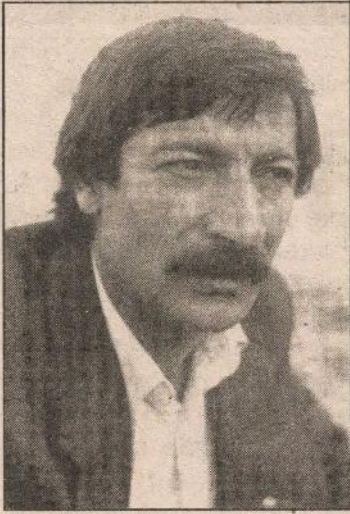
23) Hilindir milindir, kur ji bavê bilindtir.

24) Hewşika tengik tîjî leşkerê kinik.

25) Ji vir heta Helebê, hemî têlê qesebê.

- 1)Tiving 2)Pêşî, kelmêş 3)Gû 4)Dev 5)Qirnî 6)Lampe 7)Hêjîr 8)Hinar 9)Ziman 10)Ziman 11)Dendik 12)Kezî 13)Goka holê (Holê, leyistika Kurdan e, bi çeman tê leyistin) 14)Rojpîvan, saet 15)Şev û roj 16)Memik û şîr 17)Dîk 18)Mîro, mûrî 19)Rextê fişekan 20)Çav 21)Ziman û diran 22)Dewsa şekalê 23)Agir û dûxan 24)Derbik, qîştik 25)Tirêjê rojê

Berhevkar: Jir Dilovan

Turgut Özal, Haşim Haşimî û gelê Cizîrê

Haşimî, Özal li Cizîrê dawetî şemetokê kir

Serokatiya belediya Cizîrê, di çateyê de ye? Di nav we û serokên belediyên Tirkiyê de, çî cihêrengî hene?

- Divê serokên ku ji alî gel ve tene hilbijartin, bi hemû pirsgirêkên gel ve têkildar bibin. Bi taybetî, ku mirov serokê Belediya Cizîrê be... Seroktiya me, naşibe tu serokatiyên belediyeyên dinyayê. Gelmşeyên ku di nav salan de, li ser hev kom bûne hene. Gel hemû meseleyên xwe tîne serokatiya belediyê. Keç bê revandin tene cem me, pev biçin, li cem me ne, pêkufî û îşkenceyên ku li wan dibin hemû ji me re tînin. Astengiyên xwe yên aborî jî, ji me re dibêjin. Pirsgirêkên xwe yên aborî jî, êdî tînin cem me. Bi taybetî, piştî salên 1990 an, gelê me bi pêkufî û eziyetên mezin re rû bi rû bûye. Di vê rewşê de, serokê belediyê ku ji alî gel ve hilbijiriye, mecbûr e bibe şîrikê van astengiyên. Serokê belediyê, tenê bi xebatên avakirinên binerdî têkildar nabe, îro tiştê ku ji wan tê xwestin, ne ev e.

Hûn dikarin bibêjin ku di nav saziyan de tenê belediye peywira xwe winda nekiriye?

- Belê, di nav saziyan de, gel belediyê nêzikî xwe dibîne. Lewre, gel bi xwe me hilbijartiye.

Birêz Haşim Haşimî, gel ji çî demê ve, pirsgirêkên li derveyî kevnêşopa belediyên ji we re tîne? Ev pêvajoyê bi çî awayî dest pê kir?

- Em dikarin wiha bibêjin. Gel heta sala 1989'an, ji me tenê av,

paqijî, rê û xizmetên avakirina binerdî dixwest. Lê piştî vê mejtûyê, pirsgirêkên ji me re hatin, li ser pêkufiyên ku li wan dibin, bûn. Giliyên xwe yên zilma hêzên ewlekariyê dihanînin ziman wek: Kurê min binçav kirin; kurê min winda bû; li keça min îşkence kirin; û hwd. Ji ber ku di şerê nav gerîla û hêzên dewletê de, çekên giran tene bikaranînin û dikanên xelkê xera dibin. Ew jî tene cem me. Li ewlehiya xwe digerin.

Hûn dikarin ji wan re bibin alîkar? Ev pirsgirêkên ku tene cem we, hûn ji kîjan merciyê re dibin?

- Na, em nikarin bibin alîkar. Ev pirsgirêk ne pirsgirêkên belediyê ne. Em nikarin van çareser bikin. Di destê me de, minakên girîng hene. Minakên Şimexê, yê Çelê (Çukurca) li holê ne. Ji destê me tu tişt nayê.

Hûn pirsgirêkên bi vî rengî, qet dibin cem rayedarên fermî?

- Li gor dîtina min, qeymeqamê navçeyê, midûrê emniyetê, an serleşkerêkî, nikare çareyekê bibîne.

Ew pirsgirêk ji wan dibuhure. Dema ev koalîsyona îro dest bi kar kir, gotin: "Em realîteya Kurd dinasin." Lê ne bûn xwediyê sozê xwe. Bûyerên weke yê Şimexê hatin jiyên. Siyaseta wan a bi giştî wiha ye. Dijwarbûneke bi giştî di rojevê de ye. Û tiştî gelek vekirî tînin ziman. Ji ber vê yekê, ev ne pirsgirêkên ku qeymeqamek dikaribe helbike ne. Li hember biryarên giştî, rêvebirên herêmî nikarin tu tiştî

bikin.

Aboriya belediya we çawa ye? Belediyên herêmê, gelek çaran giliyên xwe tînin ziman ku ji dewletê peryên ku mafê wan in, nikarin bistînin.

- Di nav belediyên Tirkiyê de, yê ku rewşa wê herî dijwar e em in. Me ji 1989 an û bi vir ve, ji dewletê yek quruşek nestandiyê. Divîbû ku me mehê 100-150 milyon pere bîstana. Lê heta niha, tenê 100 milyon pere ketiye destê me, ew jî di ber deynê me yê çend salan ve dane me. Wezareta Maliyê, ji kîjan belediyê re, çiqas bixwaze dikare bi rê bike. Wezareta Bayındiriyê, ji bo projeyan dikare pere veqetîne. Lê ne ew, ne jî banqeya bajarî (İller Bankası) daxwazên me ne anînin çîh. Ji ber vê jî, me nikaribû xizmetên normal jî bibira ji gel re.

Baş e, sedem çî ye? Mesela partîvaniyê ye ku, li hember we rex digirin?

- Na mesele ne meseleya partîvaniyê ye. Sedemek bi tenê heye, ew jî, ji bo ku em Belediye Cizîrê ne ye.

Tu pêkufiyên PKK'ê li ser we çêdibin?

- Ez dikarim eşkere beyan bikim ku, tu pêkufiyên PKK'ê li ser belediya Cizîrê nînin.

Hûn dibêjin, em ji bêperetiyê nikarin tu karî bikin. Karên paqijiyê jî, nameşin. Lê çendê hanê, İsmet Sezgin di beyanekê xwe de, digot, "Emê di nêzikê de Rojhilatê Başûr (Güneydoğu) bi temamî pa-

qij bikin." Beyanên bi vî rengî, li ser gel çî tesîrê dikin?

- Niha tene gotin ku dê, bi tevgera hundîrîn (iç hareket) re cerdên li ser gundên Şimex û Diyarbekirê zêde bûbûn, wê gelek kes bêne girtin. Serokwezîr Süleyman Demirel jî dibêje: "Emê, vê serhildana 29'an ku PKK'ê dest pê kiriye tene bibin." Rastiya beyanên wiha tune ye. Beyanên wiha, ji çareserkerina pirsê gelek dûr in. Ma mesele ev e? Kî dibêje ku dê serhildana 30 an çênebe? Divê dewlet dev ji vî siyaseta 70 salan û xelet berde.

Berê jî, Özal digot: "Ji bo çareserkirina pirsê, divê Rojhilatê başûr bê valakirin. Emê gelê herêmê jî, li metropolan bi cih bikin. Dû re, emê werin li van deran xwe li ser berfê bişemîtînin." Hûn wek serokê belediyêkê, li herêmê, vê beyanê çawa dinirxînin?

- Siyasetên sirgûnkirinê berê jî hatine ajotin. Meseleya Kurdî xelas nebûye. Êdî gel jî, beyanên wiha cidî nagire. Jixwe, ji beyanên wiha jî kes natirse. Êdî gel hînî tevgerên wiha bûye. Ger Serokkomar dixwaze niha jî dikare bê xwe li ser berfê bişemîtîne. Gel rê li ber nagire.

Ji Cizîrê koçberiyê ber bi Rojava ve heye?

- Ji Şirnexê û hin gundên dorhêla Cizîrê, ber bi Cizîrê ve koçberiyê heye. Lê ji Cizîrê ber bi Rojava ve koçberî nînin e. Wekî din, ez koçberkirina gel jî, rast nabînim. Em îro li Fethiye, İzmir û Alanyayê pêkufiyên ku li Kurdan dibin dibî-

nin. Koçberî çare nînin e û ne rast e.

We di sempozyûma Mazlum-Der de, ku der mafê pirsgirêka Kurdî de amade kiribûn, axaftinek kir û rexne li siyaseta tevgerên îslamî ya der mafê pirsgirêka Kurdî de girtin. We xeletîya dîtina musulmanan a ummetvaniyê berbiçav kir. Hûn wek serokê belediyê ku ji RP'ê hatibû hilbijartin, siyaseta hêzên îslamî, der mafê pirsgirêka Kurdî de çawa dinirxînin?

- Beriya her tiştî, hilbijartina min a ji Refahê jî ber hin rewşên herêmê bû. Ev bi salan bû ku ji 2 malbatên Cizîrê, ku di navbera wan de neyartî hebû, serokatiyê distandin. Gel, ji bo ku ev neyartî raweste, ez hilbijartim. Partiya ku ji xwe re dibê îslamî, îdeolojiya dewletê ya fermî diparêze. Împeryalizma Amerîkayê diparêze. Ji her kesî bêhtir, li dewletê xwedî derdikeve. Doza Tirkbûnê dimeşîne. Endamekî vê partiyê, mebûs Hasan Mezarcî, ji ber dîtînen xwe yên li dijî kema-lîzmê jî vê partiyê reaksiyon dibîne.

Ger ummetvanî, weke ku rewşên birên Tirk ên îslamî dikin, li dijî hemû mafên însanî yên Kurdan derketin be, ger di bin navê din de, li cem mijokdaran cih standin be, ez ne ummetvan im. Îro hin jî rewşên birên îslamî, rast li meseleyê dinêrin. Me di nav beşdarên civîna Mazlum-Der de dît. Siyaseta pirra-niya îslamvanên kevnêşopî, xelet e.

Heupeyvin: Mem Baran

welat

- Li ser navê İMC Basın-Yayın Ltd. Şti. (adına) Xwedî (Sahibi) Zübeyir Aydar
- Berpirsiyarê Giştî (Genel Yayın Yönetmeni) Abdullah Keskin • Berpirsiyarê Nivîsaran (Yazı İşleri Müdürü) Mazhar Günbat
- Navnîşan (Adres) Başmusaşip Sok. Talas Han 16 Kat:3 No:301 • Tel (fax) 512 12 87
- Berpirsiyariya Ewropa • Postfach: 1531, 5300 Bonn 1, Germany • Tel: (49) 228-630990 • Fax: (49) 228-630715
- Berpirsiyariya Fransa: Amed Jemo • Rua G-401 92763 Antony Cedex France
- Çapkirin (Baskı) Metinler Matbaacılık • Belavkirin (Dağıtım) Birleşik Basın Dağıtım AŞ